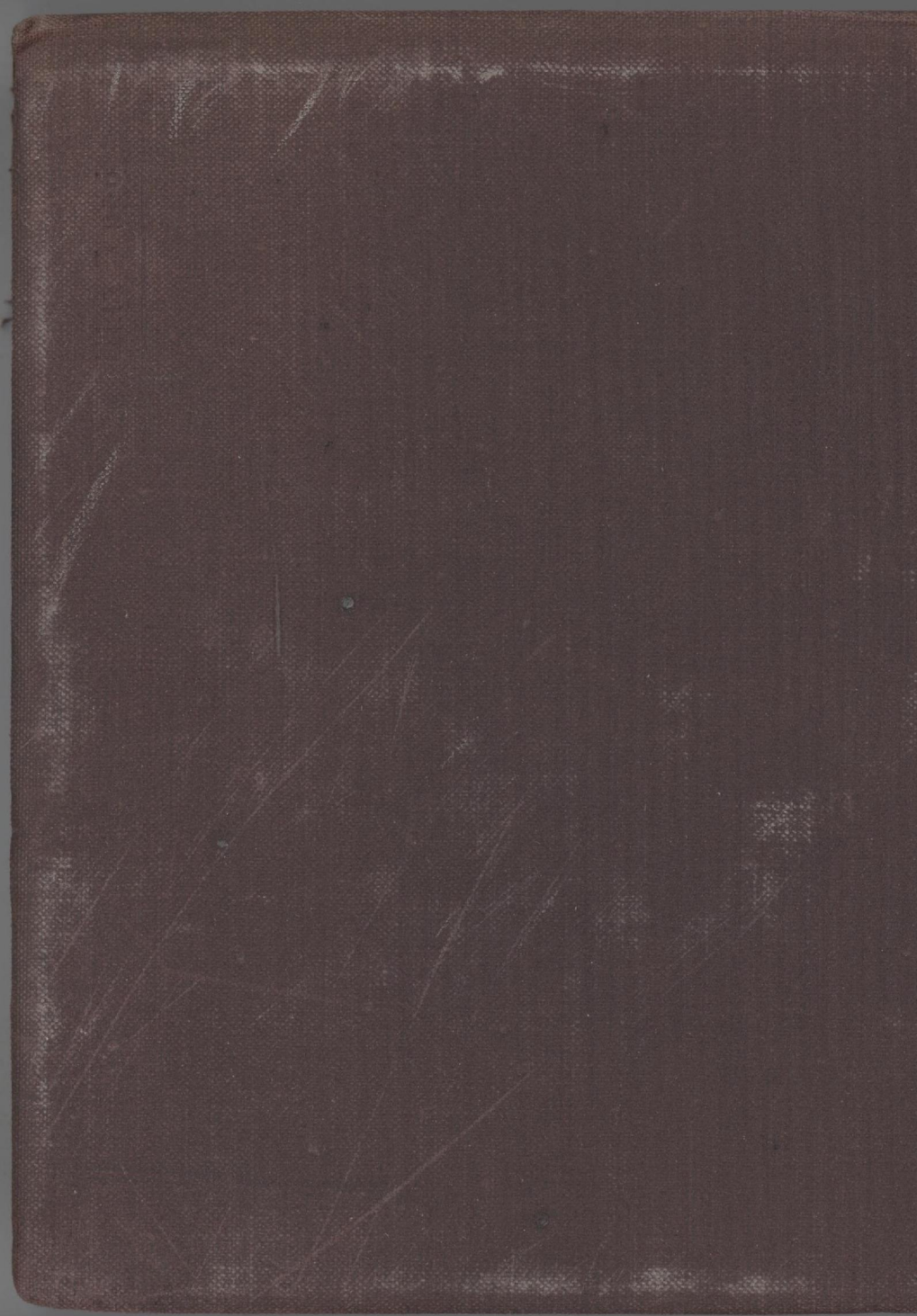
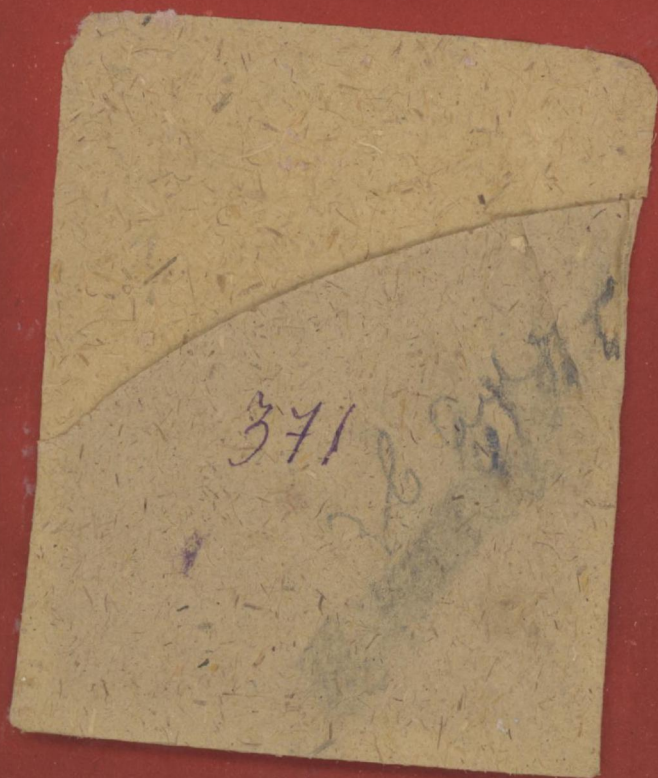
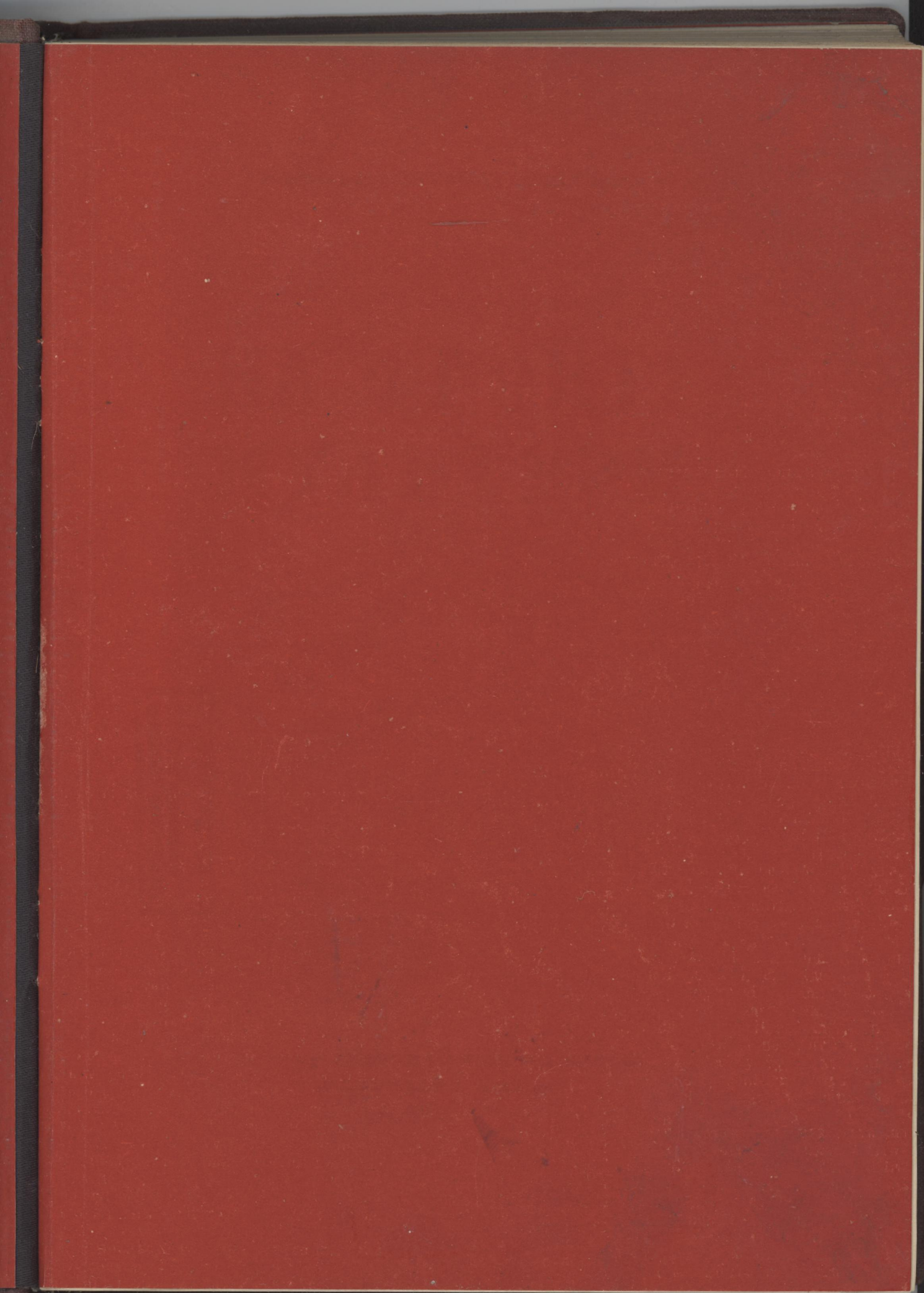

НА ФРОНТІ
КУЛЬТУРИ

РАДЯНСЬКА ШКОЛА

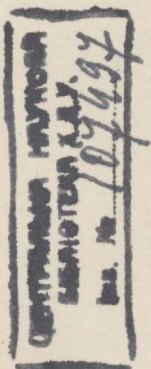

211 (4 yrs)

НАРОДНИЙ КОМІСАРІАТ ОСВІТИ УСРР

НА ФРОНТІ КУЛЬТУРИ

ДЕРЖАВНЕ УЧБОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ ВИДАВНИЦТВО

„РАДЯНСЬКА ШКОЛА“

КИЇВ — 1935

58. 85 89 99 08

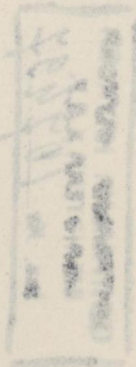
Центральна наукова бібліотека
ХНУ імені В. Н. Каразіна
2013р. 18

НАРОДНИЙ КОМПІРАТ ОСВІТИ

НА ФРОНТІ КУЛЬТУРИ

ВІД РЕДАКТОРА

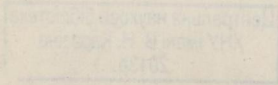
Матеріал цього збірника є відчит до XIII Всеукраїнського та VII Всесоюзного з'їздів Рад. З технічних причин вихід збірника затримався.

УДІЛОВА ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА

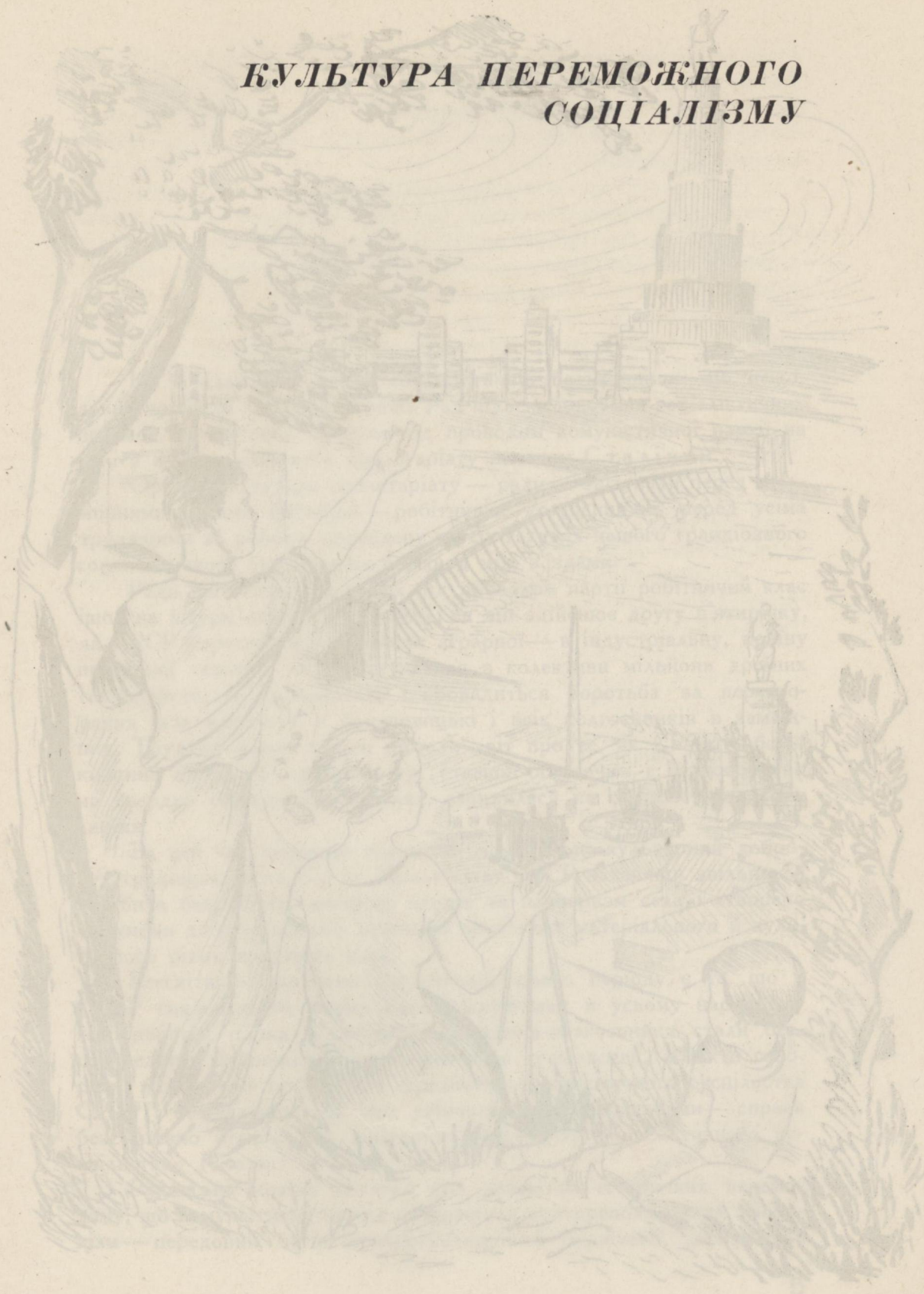
УДІЛОВА ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА

1977

89

**КУЛЬТУРА ПЕРЕМОЖНОГО
СОЦІАЛІЗМУ**

На з'їздах Рад нашої соціалістичної батьківщини, що нещодавно пройшли по СРСР, країна Рад підвела підсумки соціалістичних перемог, що їх вона здобула під проводом комуністичної партії на чолі з вождем світового пролетаріату великим Сталіним.

Органи диктатури пролетаріату — ради — звітували перед мільйонними масами виборців — робітників, колгоспників, перед усіма трудящими за роботу, проведену в усіх галузях нашого грандіозного соціалістичного будівництва в період між з'їздами.

Ради звітували про те, як під проводом партії робітничий клас ішов на штурм першої п'ятирічки, як він здійснює другу п'ятирічку, як СРСР перетворився з країни аграрної — в індустріальну, країну передової техніки, як об'єднувалися в колективи мільйони дрібних господарств, як провадилась і провадиться боротьба за перетворення всіх колгоспів в більшовицькі і всіх колгоспників в заможних. Трудящі нашої країни дістали звіт про те, як СРСР — батьківщина світового пролетаріату, ставши остаточно і безповоротно на твердий соціалістичний шлях, зміцнилася на соціалістичних позиціях.

За цей час нечувано піднесено матеріально-культурний добробут трудящих міста й села. Пролетаріат СРСР назавжди звільнився від бича безробіття, знищено злидні та пауперизм села і створено всі умови до неухильного дальшого зростання матеріального й культурного рівня трудящих мас.

Всесвітньо-історичним досягненням цього періоду є те, що в СРСР соціалістичні форми стали пануючими в усьому народному господарстві, поряд з робітниками селяни-колгоспники стали безпосередніми будівниками соціалістичного суспільства. «Факти говорять, що ми вже побудували фундамент соціалістичного суспільства СРСР і нам залишилось вже увінчати його надбудовами — справа безсумнівно легша, ніж побудова фундаменту соціалістичного суспільства» (Сталін).

Радянська країна досягла цих всесвітньо-історичних перемог тому, що комуністична партія розстрожила контрреволюційний троцькізм — передовий загін контрреволюційної буржуазії, розгромила

всякі теорії про неможливість перемоги соціалізму в одній окремо взятій країні, викрила та розстрошила правий опортунізм, всякі націоналістично-ухильницькі угруповання, націоналістичну контрреволюцію всіх гатунків всередині країни, контрреволюцію, що змикалась з інтервентами.

Цей наступ соціалізму, ці перемоги проходили й проходять в умовах загостреної класової боротьби, шаленого опору решток розгромленого, але ще остаточно недобитого класового ворога всередині країни. Цей наступ проходить в умовах загальної кризи капіталізму та дальшого загострення суперечностей в капіталістичному світі. Нечувано зростають злидні та безробіття трудящих мас в умовах безперервного погіршення економічних умов трудящих, жорстокої експлуатації та фашистського свавілля.

Радянська Україна, як невід'ємна частина СРСР, під керівництвом ЦК КП(б)У успішно розгортає наступ соціалізму цілим фронтом.

За час між XII та XIII з'їздами рад поряд з велетенським зростанням соціалістичної промисловості та соціалістичного сільського господарства і на основі цього зростання нечувано зросла українська соціалістична культура.

Розмах соціалістичної культури на Україні яскраво характеризується хоч би й розвитком школи, що є головний показник розвитку української радянської культури.

XII Всеукраїнський з'їзд рад в своїх ухвалах «доручає урядові і зобов'язує райвиконкоми і сільради вжити заходів до цілковитого здійснення в 1931 році загального обов'язкового навчання, зокрема цілковито охопити підлітків 11—15 років школами, забезпечити загальне навчання дітей нацмен, усунувши всі хиби, та забезпечити умови для нормальної роботи шкіл».

Наскільки виконано цю директиву видно з того, що в 1933-34 навчальному році школами України було охоплено порівняно з 1929 роком майже вдвоє більше учнів. В 1930-31 році почали запроваджувати загальне обов'язкове семирічне навчання. Коли в 1931 році 5-ми класами було охоплено 89% всіх дітей, що закінчили 4-ті класи, в 1932-33 році — 92%, то в 1933-34 році було охоплено вже 95% закінчивших I концентр. З 1932-33 р. почали запроваджувати десятирічне навчання, здійснюючи програму партії про охоплення дітей політехнічним навчанням до 17-ти років. Але особливо великий розвиток середньої (десятирічної) школи припадає лише на 1933-34 рік. В 1932-33 навчальному році було відкрито 282 десятирічки з охопленням в III концентрі 8.583 учнів, а в 1933-34 році відкрито було вже 580 повних середніх шкіл.

Досить сказати, що на Україні в 1911 році в початкових школах і гімназіях навчалось 1.303.610 учнів, а в 1933-34 р. в наших початкових, неповних середніх і середніх школах вчиться — 4.378.918.

Ці досягнення будуть ще разючіші, коли їх порівняти з переджовтневими роками.

Розвиток народної освіти характеризується також і бюджетними асигнуваннями. Коли в 1922-23 році витрати на народну освіту як в місті, так і на селі на Радянській Україні становили 12,7 млн. крб., в 1928 році — 175,9 млн. крб., в 1932 році — 484,9 млн. крб., то в 1933 році — 636,5 млн. крб.¹

Не менш показові дані розвитку інститутів та технікумів. На Україні в 1933-34 році в інститутах, технікумах та робітфаках вчилось 350 тис. студентів, зокрема у вищих навчальних закладах 112 тис. (серед студентів 55% українців). До Жовтневої соціалістичної революції у вищих та середніх закладах України вчилось лише 49 тис. студентів, з яких 60% були діти буржуазії, купецтва та поміщиків, в той час як у складі студентів наших вишів 76% — робітників, колгоспників та їх дітей.

Восени 1933 року на Україні утворено було 4 університети (Харків, Київ, Дніпропетровськ, Одеса), які налічують 6.588 студентів. Ці університети мають коло 180 різних кабінетів.

Коли на Радянській Україні, як і у всьому Радянському Союзі бурхливими темпами розвивається початкова, середня та вища школа, в капіталістичних країнах відбувається зворотний процес.

Коли до окупації польського імперіалізму на Західній Україні було 3.500 українських шкіл, то в 1933 році навіть за офіційними відомостями залишилось лише 790 шкіл, які теж наполовину полонізовані. Цей показник ще раз яскраво відбиває страшний колоніальний гніт, що переживають трудящі маси Західної України. Не кращий стан в метрополіях. В Берліні за 5 років (з 1926 р. по 1931-32 р.) кількість вчителів значно зменшилась, кількість учнів зросла менш, ніж на 1%, а витрати державних коштів на школу зменшились майже на 1 млн. марок. Ще гірший стан школи утворився з часу приходу німецького фашизму до влади: крім того, що витрати на неї значно зменшились, остання перетворилась на фашистську казарму.

У Відні витрати на школу склали в 1930 році 79.256.930 шилінгів, в 1931 році витрати зменшились до 78.946.450 шилінгів, а в 1932 році знов зменшились до 71.755.020 шилінгів.

В Лондоні за 7 років (1923-24 — 1930-31 рр.) кількість учнів початкових шкіл зменшилась майже на 70.000. Витрати на початкову освіту зменшились майже на 60 тис. фунт. стерлінгів.

Ще катастрофічніший стан вищої школи. Довготривала криза призвела до величезної перепродукції інтелігенції. Це примушує капіталістичні країни різко скорочувати мережу вищих навчальних закладів.

¹ Починаючи з 1928-29 року витрати на виші і технікуми інших відомств (с.-г. інститути, медичні, індустріальні) в цю суму не входять.

Показники культурного занепаду в капіталістичних країнах дають нам можливість ще краще оцінити величезне культурне піднесення нашої соціалістичної батьківщини.

Дуже яскраві показники зростання на Україні науково-дослідчих закладів: інститутів, кафедр тощо.

НАУКА В УСРР ЗА ПЕРШУ П'ЯТИРІЧКУ

(мережа, кадри, фінансування н.-д. установ)

Роки	Мережа	К а д р и		Фінансування ¹ (млн. карб.)
		Всього	В тому числі аспірантів	
1928-29	317	5.509	1.854	20,2
1929-30	355	6.531	2.294	34,0
1933	243	8.414	1.817	64,0

Також маємо зростання тиражу наукової літератури. На Радянській Україні видано наукової літератури в 1928 році 941 тис. прим., в 1930 році—1.091 тис. прим., в 1932 р.—1.682 тис. прим. Ці масштаби ніяк не можна порівняти з масштабами дореволюційними. Треба відзначити, що з 1.682 тис. прим., видрукованих в 1932 році, 1.182 тис. надруковано українською мовою. Бурхливими темпами зростала загальна книжкова продукція. Коли в 1913 році було видруковано на Україні 12.247 тис. тиражу, то в 1932 році—80.895 тис. Питома вага української книжки в 1932 році складає 84%.

За роки між з'їздами бурхливо зросли також такі культурні установи як робітничі клуби, бібліотеки, кіно, театри тощо. Коли в 1930 році було кінотеатрів 1.093, то в 1933 році—1.300, з них звукомовних 63. Коли театрів в 1930 році було 42, то в 1933—82. Кінопересувов в 1930 році було 4.005, а в 1933 р.—6.228. Радіо-аудиторій на селі в 1930 р.—жодної, в 1932 р.—630. Будинків колгоспника відповідно—4.800—8.863. В 1932 р. на Україні налічувалось 11.262 бібліотеки.

Особливо бурхливо зростає українська преса. Коли в 1930 р. всіх газет видавалось 335, то в 1933 р.—1.996 газет, з них 70 щоденних. Треба підкреслити, що 89% газет друкується українською мовою. Значно зросли у нас кадри художньої літератури.

Великі досягнення маємо в розвитку драматичного, музичного і образотворчого мистецтва.

Особливо великі кроки вперед зробила наша соціалістична культура за останні два роки.

¹ Н.-д. установи республіканської підлеглості, а ще більше наукових інститутів фінансується коштом союзних установ.

Цей розквіт йшов всупереч всім намаганням націоналістичної контрреволюції зірвати його, вихолостити в нашій культурі соціалістичний інтернаціональний зміст, використати культурний фронт для своїх буржуазних інтервенціоністських інтересів.

Поряд з великими досягненнями за час між з'їздами на фронті національно-культурного будівництва України були, особливо в 1931—32 рр., величезні зриви. Причини цих зривів, як відмічав П. П. Постишев, полягали в тому, що КП(б)У та її керівництво не зробило всіх висновків з гасла XVI з'їзду партії про розгорнутий наступ соціалізму цілим фронтом, не врахувало відмінностей класової боротьби, тактики класового ворога на Україні, який свої контрреволюційні домагання прикривав націоналістичним прапором, утворив єдиний фронт з інтервенціоністськими групами капіталістичних країн, щоб зірвати цей наступ та все соціалістичне будівництво.

Треба відмітити, що активізація націоналістичних контрреволюційних сил особливо виявлялась на фронті національно-культурного будівництва.

Не можна знайти буквально жодної ланки культурного фронту, де б класовий ворог не звив свого гнізда, не розгорнув би своєї шкідницької діяльності. Використовуючи різними засобами легальні можливості, націоналісти-шкідники розгорнули свою кайнову роботу на всіх ділянках культурного будівництва: на фронті педагогічної теорії, історії, підготовки вчительських кадрів, мистецтва, бібліотек, літератури і т. ін.

Українські контрреволюціонери довгий час мали велику розгалужену по всій Україні націоналістичну, добре законспіровану організацію. Ця націоналістична організація мала свої шпійонські контрреволюційні гнізда в різних радянських установах, особливо в системі Народного Комісаріату Освіти. Бадан, Ерстенюк, Коник, Річицький, Озерський, Свідзінський — ось далеко не повний список контрреволюціонерів, які захопили в свій час керівні пости на культурному фронті.

Візьмемо шкільний фронт. Через втрату більшовицької пильності старого керівництва НКО націоналістичні ворожі елементи захопили чимало ділянок педагогічної й теоретичної роботи. Основні контрреволюційні сили на педагогічному фронті об'єднані були в так звану «Харківську педагогічну школу», на чолі якої стояли такі шкідники, як Попов, Залужний і ін. Ця «школа» мала явно фашистський зміст. «Харківська педагогічна школа», пропагуючи буржуазну педагогічну теорію войовничого біологізму, намагалася сфальсифікувати і паралізувати пролетарський педагогічний фронт.

Пропагуючи войовничий біологізм, перемішуючи ці теорії з лівацькими теоріями відмирання школи, руйнуючи народну освіту, вони

намагалися по-націоналістичному перевернути і дитячу книжку, за-смітити її націоналістичним лівацьким мотлохом, провадячи цю роботу під гаслом — «дитячої літератури не потрібно». Ідеолог «Харківської педагогічної школи» націоналіст Соколянський прямо писав, що «дитячої літератури не потрібно». Цю шкідницьку теорію «по-марксистському» обґрунтував другий контрреволюціонер троцькіст Бервицький, який писав, що така теорія «принципово правильна, вона є відбиття певних моментів загальної методології марксизму».

Не менш шкідницька робота була розгорнута і на бібліотечному фронті. Візьмемо для прикладу кол. Всенародну бібліотеку України. Ця бібліотека довгий час була в руках контрреволюціонера Миколенка. Вся діяльність бібліотеки була скерована на пропаганду творів націоналістів та націонал-ухильників. Зате все робилося, щоб приховати твори класиків марксизму. Приміром, рубрика «Історія ревруху на Україні» складалась виключно з «праць» Яворського, Філіповича, Гермайзе, Свідзінського і ін.

У ВБУ довгі роки не розбирали найцінніші фонди, серед них такі, як більшовицькі видання 1905—08 рр., перші переклади Маркса, Енгельса на російську мову і т. ін.

По-шкідницькому також комплектувались сільські бібліотеки. Приміром, у Петрівському районі, Харківської області, з 2 тис. томів районної бібліотеки 1.400 книг, а саме — твори Маркса, Енгельса, книжки Молотова, Косіора, Постишева, Затонського, Мануїльського, Рудзутака, Куйбишева були вилучені. Такі факти вилучення були і по профспілкових бібліотеках деяких районів Донбаса.

Особливо була засмічена буржуазними націоналістичними елементами музейна ланка. Нахабно розперезавшись, ці елементи одверто пропагували націоналістичні погляди на минулу історію України, різними засобами прикрашували минувшину, — козацтво, гетьманщину тощо. Прикладом цього може бути націоналістична робота контрреволюціонерів у Дніпропетровському історичному музеї. Вся робота музею була скерована на ідеалізацію минулого та змальовування історії в шовіністичних фарбах. Багато років вся робота музеїв скеровувалась на те, щоб підірвати довіря у робітників і селян до комуністичної партії та радянської влади. Приміром, так званий церковний відділ був перетворений фактично на розсадник релігійної пропаганди. В цей відділ спеціально приводили екскурсії, особливо з села, і з ними провадили контрреволюційні бесіди.

Саме такий стан був і в Харківському музеї, Київському музейному городку (кол. Лавра) тощо.

На історичному фронті, де керівництво було довгий час в руках націоналістів, прикрашувалося буржуазно-поміщицьке минуле, виправдувалося контрреволюційну роботу націоналістичних партій: укапістів, боротьбістів, есдеківців. Особливо пропагувалось на історичному фронті теорію Винниченка — Грушевського про «безбур-

жуазність української нації», про «єдиний національний фронт» тощо.

Перекручуючи справжню історію пролетарської революції, націоналістичні фальсифікатори всякими засобами намагались одночасно виправдати роль українського куркуля, капіталіста, торговця як рушійну силу революції 1917 року і цим виправдати куркульську контрреволюційну роботу, «історично» обґрунтувати «невірність» політики ліквідації куркуля як класу. Особливо вони доводили «революційність Центральної ради». Яскравими представниками українських націоналістів-шкідників на історичному фронті були Яворський, Свідзінський, Шумський, Річицький, Гермайзе і інші.

Шкідництво провадилось і в літературі. В свій час «літератори» на чолі з Хвильовим об'єднались в організацію «ВАПЛІТЕ», утворивши літературну течію, так звану «хвильовізм». В цій організації і після того, коли вона формально припинила своє існування, літератори — агенти контррозвідок, пропагували відрив України від Радянського Союзу («Геть від Москви») та орієнтацію на буржуазно-фашистський Захід.

Лінію шкідницької роботи в літературі далі протягував у видавництвах контрреволюціонер Озерський, випускаючи, насамперед, націоналістичну літературу, видаючи великі кошти в формі «авансів» на шкідницьку роботу членам контрреволюційних організацій, в той же час свідомо затримуючи виплату гонорару радянським письменникам.

Широкий розмах шкідництва був на фронті мовознавства. Класово-ворожі елементи всякими засобами намагались відірвати українську мову від російської, засмічуючи її різним націоналістичним мотлохом. Це націоналістичне шкідництво провадилось і в правописі, граматиці, і в термінології. В підручниках з географії, математики і інших дисциплін свідомо вводили такі терміни, які нічого спільного не мають з справжньою живою мовою та з інтернаціональною термінологією. Читачів, особливо школярів, калічили цією термінологією, примушуючи вживати, приміром, замість «перпендикуляр» — «сторч», замість «фільтр» — «цідило», замість «піраміди» — «граностови». Такі націоналістичні викрутаси запроваджувались також і в науковій термінології. Ця лінія засмічення і руйнування української мови свідомо вела до знищення її, до перетворення її в жаргон, до свідомого відриву української мови від російської.

Не меншу увагу шкідники-націоналісти приділили мистецькому фронту. Захопивши керівні посади в НКО, вони, насамперед, звернули увагу на репертуарну справу. Проводилась лінія на затвердження в першу чергу п'єс, що могли б викликати у глядачів певні націоналістичні емоції («Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Яблуневий полон» і т. ін.). Яскравим представником націоналістичної театральної школи був Курбас. Коли ж вони ставили п'єси радянські своїм змістом, то все робилось, щоб їх спаскудити. Форма-

лістичне кривляння березолівців, естетичні викрутаси — це було не що інше, як свідомо лінія відриву мистецтва від життя, перекручення реальності.

Така ж націоналістична робота провадилась і в образотворчому мистецтві. Націоналісти Врона, Щербаківський, Ернст і ін., які, до речі, при петлюрівцях і при гетьмані запекло боролися проти пролетарської революції, після перемоги радянської влади, пролізши на образотворчий фронт, намагалися своїми мистецькими творами скерувати його на націоналістичне минуле, повернути увагу малярів до гетьманів, звичайно, ідеалізуючи це минуле.

Прикриваючись машкарою формалізму, націоналісти намагалися повернути образотворче мистецтво Радянської країни на буржуазні шляхи. З любов'ю вимальовуючи якогось гетьмана чи сотника, вони в той же час подавали нашу дійсність свідомо перекручуючи її — робітників і колгоспників малювали як дегенератів.

Не менше шкідництво націоналістів провадилось і на фронті музики, кіно, самодіяльного мистецтва.

Одною з головніших причин активізації націоналістичних елементів, особливо на фронті національно-культурного будівництва, є націоналістичний ухил в КП(б)У, очолюваний Скрипником, використаний націоналістами для прикриття своєї контрреволюційної роботи. Націоналісти в поглядах Скрипника знаходили свої націоналістичні, контрреволюційні домагання.

Контрреволюційні елементи використовували Скрипника як ширму, як знаряддя, як оборонця, як рупор своїх націоналістичних домагань. Націоналістичні ухили Скрипника видавалися самим Скрипником та його «школкою» за «стовідсотковий марксизм-ленізм».

Візьмемо погляди Скрипника на педагогічну теорію. В своїх висловленнях він цілком обґрунтовував націоналістичні фашистські настанови ідеологів «Харківської педагогічної школи». Він, приміром, висловлював думку, що освіта наша повинна будуватися «на підвалинах економічного реалізму». Він зводив розуміння педагогіки до надкласової техніки, до технічних прийомів виховання дитинства.

Стоячи на ґрунті механістичної рефлексології та біологізаторства, Скрипник слідом за шкідниками-«теоретиками» «Харківської педагогічної школи» особливо настирливо захищав «метод проєктів», «комплексну систему навчання». І, нарешті, вкупі з Соколянським та Залужним, Скрипник організував змову проти історичних постанов ЦК ВКП(б) про школу, намагаючись по суті зірвати здійснення цієї постанови на Україні. Твердячи про відсутність на Україні теоретиків «відмирання школи», він цим намагався вкупі з Соколянським і К^о вивести слід удару кадри і теорії Харківської фашистської школи.

Особливо великої шкоди наробив Скрипник в частині будівництва шкільної системи. Скрипник давав націоналістичні директиви всьому фронтові народної освіти виховувати «національні емоції», вирощувати «національну енергію» та розвивати «національну свідомість». Висуваючи теорію «дерусифікації» та «мішаної говірки», він цим обгрунтовував практику примусової українізації дітей нацменшостей. Скрипник та його «школка» всякими засобами на практиці утискували права національних меншостей на Україні, особливо в частині культурного будівництва. Скрипник намагався утворити окремшину — «українську систему народної освіти», вів лінію на відчуження цієї системи від братніх республік СРСР, насамперед, протиставляючи систему народної освіти України системі народної освіти РСФРР, всякими засобами висловлюючи недовіря до культурної роботи в СРСР. Так, приміром, затримувався розвиток дев'ятирічних і десятирічних шкіл на Україні через те, що такі школи були в системі освіти РСФРР. Така ж лінія призводила до того, що на Україні фактично не було ланки, яка б готувала до навчання у вищій школі. Це ще й тепер позначається на якості навчання у вишах.

В частині історії Скрипник по-троцькістському зводив наклеп на минуле більшовицької партії, висунувши тезу «про два більшовизми», про загублення в 1917 році більшовицькою партією «свого класу», про те, що партія «дала себе завоювати ленінізму» саме в 1917 році. Висунувши тезу про існування «націонал-більшовизму», він цим самим намагався виправдати заднім числом контрреволюційне минуле націоналістичних партій УПСР, УКП, есдеків тощо. Саме Скрипник виступив ярим захисником «революційності» української Центральної ради, ідеалізуючи та висвітлюючи її як орган робітників і селян, як спільницю більшовиків. Скрипник в своїх творах по-націоналістичному зводив наклеп на нашу Червону гвардію, шукаючи генези її в «Запорізькій січі».

Щодо національного питання Скрипник всякими засобами перекручував, затушковував класове коріння націоналістичної ідеології. Всупереч ленінсько-сталінському трактуванню національного питання, перетворював національне питання в щось самодостатнє, якому нібито підлегла вся решта питань соціалістичного будівництва. Національне питання він розглядав ізольовано від класової боротьби, не раз твердячи, що теорія національного питання не підлегла класовій боротьбі, підміняв завдання боротьби в національному питанні на два фронти боротьбою лише проти російського великодержавного шовінізму. Ігноруючи в розробці національного питання величезну роль Леніна—Сталіна, Скрипник виставляв себе як теоретика в цьому питанні і першого, «що виорав борозну на цій ділянці».

Перекрутивши суть ленінського національного питання, Скрипник дивився на його не очима більшовика, а крізь націоналістичні окуляри.

В частині мовознавства Скрипник в своїх висловленнях давав настанови на штучний відрив української мови від російської, засмічував мову різним націоналістичним мотлохом, підтримував пропозицію про латинізацію українського правопису. Стоячи цілковито на націоналістичних позиціях, Скрипник по суті виступив проти запровадження інтернаціональних термінів в українській мові. В своїх висловленнях Скрипник визначав, що українська мова у своєму розвитку має орієнтуватись на розвиток мови польської.

В частині образотворчого мистецтва. Даючи директиви для всього культурного фронту про розвиток «національної свідомості», Скрипник крім того в образотворчому мистецтві відкидав соціалістичну інтернаціональну суть, говорячи про народне «українське мистецтво» взагалі як українське. Скрипник пропонував партії і радянській державі зайняти «нейтралітет» в питаннях розвитку українського образотворчого мистецтва. Лозунг нейтралізму був ширмою для націоналістичної роботи на образотворчому фронті. Скрипник цілком і повністю підтримував різні мистецькі угруповання, які проповідували формалізм, націоналізм, які пропагували відрив мистецтва від нашої соціалістичної дійсності та формалістичними викрутасами перевернуто відбивали соціалістичну дійсність.

В галузях бібліотечної та видавничої справи він провадив політику примусової українізації, гальмував поширення та друкування російської літератури так класичної, як і радянської, допускаючи в той же час велике засмічення бібліотек України різною шкідницькою, націоналістичною літературою.

Немало націоналістичних настанов давав Скрипник в галузі театру, музики, кіно. Треба прямо сказати — нема тієї ділянки національно-культурного будівництва, де б шкідники не користувалися, не прикривалися націоналістичними настановами Скрипника. Ось чому націоналістичні погляди Скрипника давали можливість контрреволюціонерам так широко розгорнути свою шкідницьку роботу та руйнувати українську соціалістичну культуру.

«Нашою помилкою, — сказав на XII з'їзді КП(б)У тов. Косіор, — є наше ставлення до Скрипника, те, що ми не викрили націоналістичного ухилу Скрипника, не розстрожили його. Це відіграло велику шкідливу роль в тому, що і вся боротьба з націоналізмом взагалі йшла у нас надзвичайно погано, незадовільно. Це дало свої наслідки, які ми з вами з таким великим зусиллям ліквідували тепер».

Не зважаючи на шкідницьку націоналістичну діяльність, зокрема на націоналістичне керівництво Наркомосом з боку Скрипника, Радянська Україна підходить до XIII Всеукраїнського з'їзду рад з величезними досягненнями в національно-культурному будівництві.

Де лежать причини цих перемог?

1. В укріпленні з боку ЦК ВКП(б) керівництва партійних організацій України відповідальними товаришами на чолі з тов. Постішевим — одним з кращих соратників тов. Сталіна.

2. В ґрунтовній зміні методів керівництва всім соціалістичним будівництвом на Україні відповідно до настанов тов. Сталіна, в тому числі — ґрунтовній зміні керівництва культурним фронтом.

Нове керівництво НКО, насамперед, взялось за розчистку кадрів освітян від націоналістичних елементів. Лише з апарату НКО було вичищено націоналістичних ворожих елементів та тих, що не виправдали себе на роботі, 200 чол. Очищені були всі обласні і районні органи народної освіти, що не менш були засмічені, ніж апарат Наркомосвіти. Керівна районна верхівка наросвіти була поновлена на 90%, обласна на 100%.

Велику роботу проведено по очистці вчительських лав. Лише по 24 районах Харківської області звільнено 701 чол., по Вінницькій в 36 районах — 664 чол.

Поряд з вичищенням з учительських лав українських націоналістів, петлюрівців, махновців проведено роботу по очищенню польських та німецьких шкіл від націоналістичних елементів.

Так само не менш розчищені були від класово-ворожих елементів і науково-дослідчі заклади, педінститути та університети. Лише з науково-дослідчих установ, підлеглих НКО, та з держуніверситетів було вичищено 268 чол., з них буржуазних націоналістів 170 чол. Таку ж роботу проведено і по лінії бібліотек, мистецьких закладів, музеїв тощо.

Проведено велику роботу щодо викриття націоналістичних настанов Скрипника в різних ділянках національно-культурного будівництва.

В частині мовознавства викрито настанови Скрипника та інших націоналістів щодо українського правопису. Поряд з висвітленням в пресі суті контрреволюційної роботи на цій ділянці, проведено велику роботу по очищенню від націоналістичних перекирочень в «українському правописі» та видано новий правопис. Разом з н.-д. інститутом мовознавства переглянуто наукову термінологію та видано нові словники (технічної, математичної, медичної термінології) та підготовлено до друку 9 термінологічних словників. В основному мовознавство на Україні очищено від націоналістичних перекирочень.

В частині педагогічної теорії. Наркомос, на основі постанови ЦК КП(б)У про УНДІП і товариство «Педагог-марксист», провів велику роботу по розчищенню від шкідників теоретичного педагогічного фронту. Ґрунтовно переглянуто кадри науковців на педагогічному фронті, проведено значну теоретичну роботу, спрямовану на розгром націоналістичних настанов Скрипника та «Харківської педагогічної школи». Значну роль в цьому відіграла спеціально скликана сесія УНДІПу, до роботи якої була залучена велика кількість педагогів-практиків. Не менш важливу роль відіграли в цьому спеціально скликані НКО всеукраїнські зїзди вчителів — фізиків, біологів, директорів зразкових шкіл.

Так само були викриті й розгромлені теоретичні і практичні настанови Скрипника та «Харківської педагогічної школи» щодо дитячої літератури. Велику роль в цьому відіграла скликана Наркомосом, разом з культпропом ЦК КП(б)У, партійна нарада в справі дитячої літератури та організація державного видавництва дитячої літератури, що за рік своєї діяльності провело немало роботи у виданні дитячої книжки як для дошкільнят, так і для дітей шкільного віку. Особливо треба підкреслити успіх видавництва у виданні класичної літератури.

Одночасно з викриттям і розгромом теоретичних засад Скрипника та «Харківської педагогічної школи» забезпечено викорінення їхніх настанов і в практиці (переглянуто підручники, навчальні програми, методичні поради, навчальний розпорядок в школі і т. ін.).

В частині будівництва нацменшкіл. Нове керівництво НКО особливу увагу приділило ліквідації практики примусової українізації та полонізації. Це зразу дало наслідки. Приміром, коли в Харкові в 1932 році в перших класах шкіл було лише 20% учнів, що навчалися російською мовою, то в 1933 році вже навчалося в других класах (ті, що перейшли з перших класів) 39%, тобто майже вдвоє більше. В Херсоні в 1932 році не було жодної російської школи, в 1933 році — 30% учнів навчалися російською мовою. Роботу по ліквідації примусової українізації проведено й по школах інших нацменшостей (євреї, греки, німці).

Так само проведено роботу по ліквідації практики примусової полонізації українських дітей та забезпечено навчання цих дітей їхньою рідною мовою.

В частині мистецтва. Розгромивши націоналістичну контрреволюцію на мистецькому фронті, викривши націоналістичний зміст скрипниківських настанов щодо мистецтва, НКО замінив керівництво більшості театрів, зокрема націоналістичне керівництво театру «Березіль», одночасно зміцнивши керівництво театрів радянськими художніми силами та забезпечивши велике зростання нацменстеатрів, зокрема, робітничо-колгоспних.

Проведено чималу роботу щодо репертуару театрів, реорганізовано мережу мистецької освіти лінією уніфікації її з системою РСФРР та ліквідації націоналістичних переконачень на цій ділянці. Всі ці заходи дали можливість піднести театральну справу на вищий ступінь, поліпшити якість роботи театрів та зв'язати їх з пролетарським та колгоспним глядачем.

Розгромивши формалістичні та буржуазно-націоналістичні настанови на фронті образотворчого мистецтва, НКО забезпечив здорове творче зростання радянських художників, скульпторів та архітекторів. Значну роль в цьому зростанні мав поширений пленум оргкомітету художників України, проведений НКО в 1933 р. Доказом

зростання є нові картини і скульптури високої якості, що широко відомі в Радянському Союзі і за кордоном.

Не меншу роботу проведено по розгрому націоналізму лінією самодіяльного мистецтва, дошкільного виховання, видавництва, політосвітних закладів.

Виключну роль в досягненнях культурного фронту України відіграли постанови ЦК ВКП(б) та Раднаркому СРСР про школу: про викладання історії й географії в школі; про структуру початкової й середньої школи тощо. Цими постановами дано розгорнуту програму дій для НКО, програму підготовки грамотних, культурних будівників комуністичного суспільства.

В розвитку та зміцненні культурного фронту взагалі та шкільної справи зокрема не абияке значення мала реорганізація Наркомосу, проведена в кінці 1933 року. Зростання шкільного будівництва та потреба ліквідувати хиби, які відзначив ЦК ВКП(б) в постанові про школу, вимагали цієї реорганізації, бо існуюча до того структура апарату НКО не забезпечувала конкретного оперативного керівництва школою, що є вирішальною ланкою всієї культурної революції. Реорганізація проведена так, що в центрі уваги всього Наркомосу поставлено оперативне керівництво початковою та середньою школою, підготовка педагогічних кадрів, конкретна допомога вчителю в його роботі та підвищенні кваліфікації.

По типу Наркомосу була реорганізована вся система органів народної освіти знизу доверху.

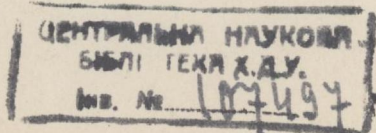
Треба відзначити, що нове керівництво НКО також досягло певних успіхів і в справі утворення для шкіл стабільних підручників. В 1934 році було видруковано 89 назв українських підручників, загальним тиражем 13.200.000 примірників; російських — 71 назва, тиражем 1.800.000 прим. В 1933 році було видруковано стабільних підручників тиражем 19.134.000 прим.

Є значні успіхи і в підготовці учительських кадрів. Крім розчищення педагогічних закладів від націоналістичних елементів, проведено реорганізацію системи підготовки педагогічних кадрів, особливо педінститутів, відповідно до завдань, що поставила партія (ліквідовано багатофакультетність інститутів, переглянуто спеціалізацію і т. ін.).

Проведено значну роботу по підготовці та перепідготовці учителів, особливо влітку 1934 року.

Наркомос переглянув мережу науково-дослідних закладів, раціоналізував її, забезпечив тематику їхньої роботи, пов'язавши її з практичними завданнями соціалістичного будівництва. Деякі наукові заклади мають чималі наукові досягнення (Дніпропетровський інститут фізичної хемії, Одеський інститут фізики, Харківський зоо-біологічний інститут і т. ін.).

Багато зроблено в галузі бібліотечної справи, політосвітової роботи дитячих будинків тощо.

Керуючись постановами XVII партз'їзду, січневого пленуму ЦК ВКП(б) 1933 р., постановами XII з'їзду КП(б)У та листопадового пленуму ЦК і ЦКК КП(б)У 1933 р., постановами ЦК ВКП(б) та РНК СРСР про школу — НКО під проводом ЦК КП(б)У викрив та ліквідував націоналістичну політику і практику старого керівництва, забезпечив піднесення національно-культурного будівництва.

«Український радянський театр, кіно, література, преса, школа — всі ці важливі ділянки будівництва радянської української культури просунулись, особливо за останні рік — півтора, далеко вперед і перебувають на величезному піднесенні. Тут досягнуто дуже серйозних перемог за останній час» (Постишев).

Але поруч з цим треба відзначити, що НКО в своїй практичній роботі має чимало істотних хиб.

Основною хобою є недоведення до кінця організаційної перебудови Наркомосу та органів народної освіти знизу доверху відповідно до ухвал XVII партійного з'їзду. Не всі керівники органів народної освіти правильно оцінюють організаційну роботу, особливо добір перевірених більшовицько загартованих кадрів працівників та систематичну повсякденну перевірку виконання рішень партії та уряду. Зокрема, недостатню роботу проведено щодо добору та виховання цілком перевірених більшовицьких українських кадрів. Серед частини керівників освітніх установ та органів народної освіти є певна недооцінка планової роботи, боротьби за план і за перевірку його виконання.

Є ще хиби в роботі щодо чіткого кваліфікованого керівництва справою підготовки вчителів, зокрема педагогічними інститутами та технікумами, особливо заочною освітою, яка досі ще перебуває в незадовільному стані. Мережа педагогічних закладів ще недостатньо перебудувалась відповідно до тих завдань, що поставив XVII партз'їзд та, зокрема, тов. Сталін в своїй історичній промові. Все це стосується також і до університетів та науково-дослідних закладів. Недостатня більшовицька пильність керівників цієї ділянки в самому апараті НКО, втрата більшовицької пильності у деяких керівників університетів призвели до засмічення університетів (особливо Харківського) націоналістичними елементами та троцькістами, які в своїй контрреволюційній шкідницькій роботі зблокувались.

Треба відзначити, що органи народної освіти послабили увагу до справи більшовицької українізації. Це використали українські націоналісти, великодержавники, троцькісти для провокаційної пропаганди нібито «відходу від українізації», з'ясовуючи боротьбу проти націоналізму як боротьбу нібито «проти українізації». По лінії мовознавства вони, щоб дискредитувати проведену роботу по очищенню української мови від націоналістичного мотлоху, змінивши тактику, зараз умисно вводять чисто російські слова та звороти в українську мову, приміром, замість «сокира» — «топор», замість «батіг» — «кнут» і т. ін.

Наркомос лише розгортає роботу по впорядкуванню та затвердженню шкільної мережі та директорів шкіл. Ця робота тепер потребує особливої уваги рад і органів народної освіти.

Дуже багато є хиб в музейній справі, яка і на сьогодні перебуває в незадовільному стані. Це не вичищені до кінця націоналістичні елементи, ще не зміцнена ця ділянка більшовицькими, кваліфікованими кадрами, ентузіастами цієї справи.

Не все зроблено щодо цього і по лінії мистецтва, освіти дорослих, дошкільного виховання.

Всі ці хиби вимагають від Наркомосу не заспокоюватися на досягненнях, не зазнаватися, а систематично викривати і з більшовицькою наполегливістю ліквідувати хиби, що досі ще є на культурному фронті.

Радянська Україна під проводом ЦК КП(б)У, в жорстокій боротьбі з класовим ворогом, розгромивши його, досягла величезних успіхів в будівництві соціалізму. Але рештки класового ворога зовсім не збираються здаватися. Об'єднуючи свої сили, змінюючи свою тактику та методи боротьби, класовий ворог продовжує свій оскраженілий опір, намагаючись зірвати переможний наступ соціалізму. Чим більше звужується соціальна база класово-ворожих елементів, тим щільніше об'єднуються окремі контрреволюційні групи. Користуючись притупленням більшовицької пильності окремих організацій та людей, які в них працюють, використовуючи гнилі опортуністичні прошарки, контрреволюційні елементи продовжують підіривну контрреволюційну роботу.

Це листопадовий пленум ЦК і ЦКК КП(б)У звернув увагу на тактику блокування різних контрреволюційних шкідливих елементів. В своїх ухвалах пленум записав: «треба особливо мати на увазі нову тактику російських великодержавних шовіністів і українських націоналістів, підтримуваних всією контрреволюцією, в тому числі і троцькістами, які на нинішньому етапі блокуються між собою на спільній платформі відриву України від СРСР для послаблення позиції СРСР і зміцнення позиції капіталізму». Це застереження цілком підтвердилось. Недавно було викрито троцькістське угруповання на Україні (Винокур, Наумов, Павлов та ін.), яке блокувалося з українськими націоналістами та великодержавниками на платформі відриву від СРСР Радянської України та реставрації капіталізму.

Троцькістське угруповання було центром притягування та консолідації різних антирадянських, контрреволюційних елементів.

Блокуючись з націоналістами, провадячи на практиці контрреволюційну роботу, вони в той же час під машкарою революційних фраз протаскували в нахабній формі троцькістську контрабанду.

ЦК КП(б)У, тов. Постишев, особливо в своїй промові на пленумі Київського обкому і Облвиконкому, викрив нові методи та

прийоми троцькістів, які вони висували в своїй контрреволюційній роботі на різних ділянках, куди вони встигали пролізти.

Тов. Постишев чітко поставив завдання перед більшовиками України «безперервно підносити більшовицьку пильність в наших лавах щодо решток класового ворога, не давати їм ніяких найменших козирків для їх підривної антирадянської роботи».

Треба з усією рішучістю обрушитись проти гнилих ліберальствующих елементів у партії, які втратили більшовицьку пильність і фактично стали зброєю в руках цих контрреволюційних сил.

«Лібералізм щодо троцькізму, хоч би розбитого й замаскованого, є головотестом, що межує з злочином, зрадою робочого класу» (Сталін).

Ці слова Сталіна цілком стосуються до тих гнилих ліберальних елементів, які прикривали троцькістів і цим сприяли їхній контрреволюційній роботі.

Піднести більшовицьку пильність — ось завдання і висновки, що їх повинні зробити, насамперед, більшовики, які працюють на культурному фронті, добиваючи рештки ворога, систематично зриваючи з нього машкару.

Перед робітниками культурного фронту стоять завдання — завершити величезну програму робіт другої п'ятирічки лінією національно-культурного будівництва. Для цього, насамперед, потрібно систематично підвищувати більшовицьку пильність.

Скерувати вогонь проти українського націоналізму — головної нині небезпеки на Україні, ні на хвилину не послаблюючи боротьби проти великодержавників, проти блоку націоналістів і троцькістів.

Звернути увагу на розгортання роботи по вихованню робітників і колгоспників в інтернаціональному дусі, особливо піклуючись про інтернаціональне виховання молодого покоління.

Тов. Постишев на XII партз'їзді, говорячи про розвиток української соціалістичної культури, поставив завдання:

«1. Підготовку й виховання більшовицьких українських кадрів і просунення їх на всі ділянки соціалістичного будівництва.

2. Наближення нашого культурного будівництва до найширших мас робітників і колгоспників, безпосереднє включення робітників і колгоспників України в процес будування радянської української культури.

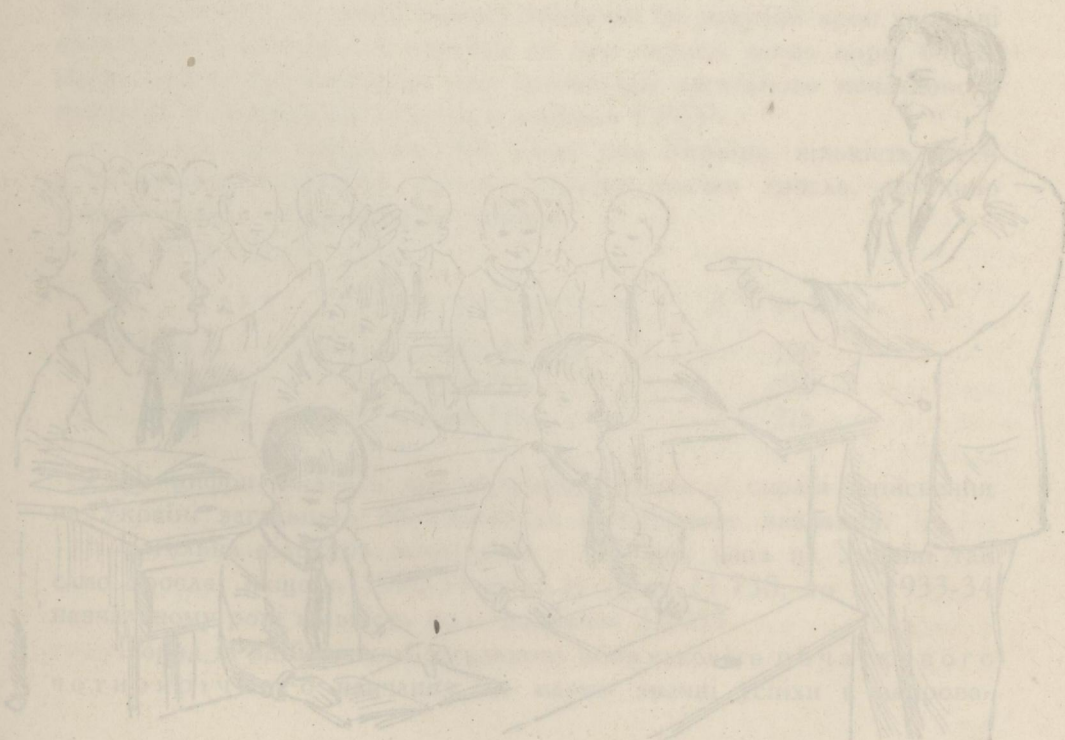
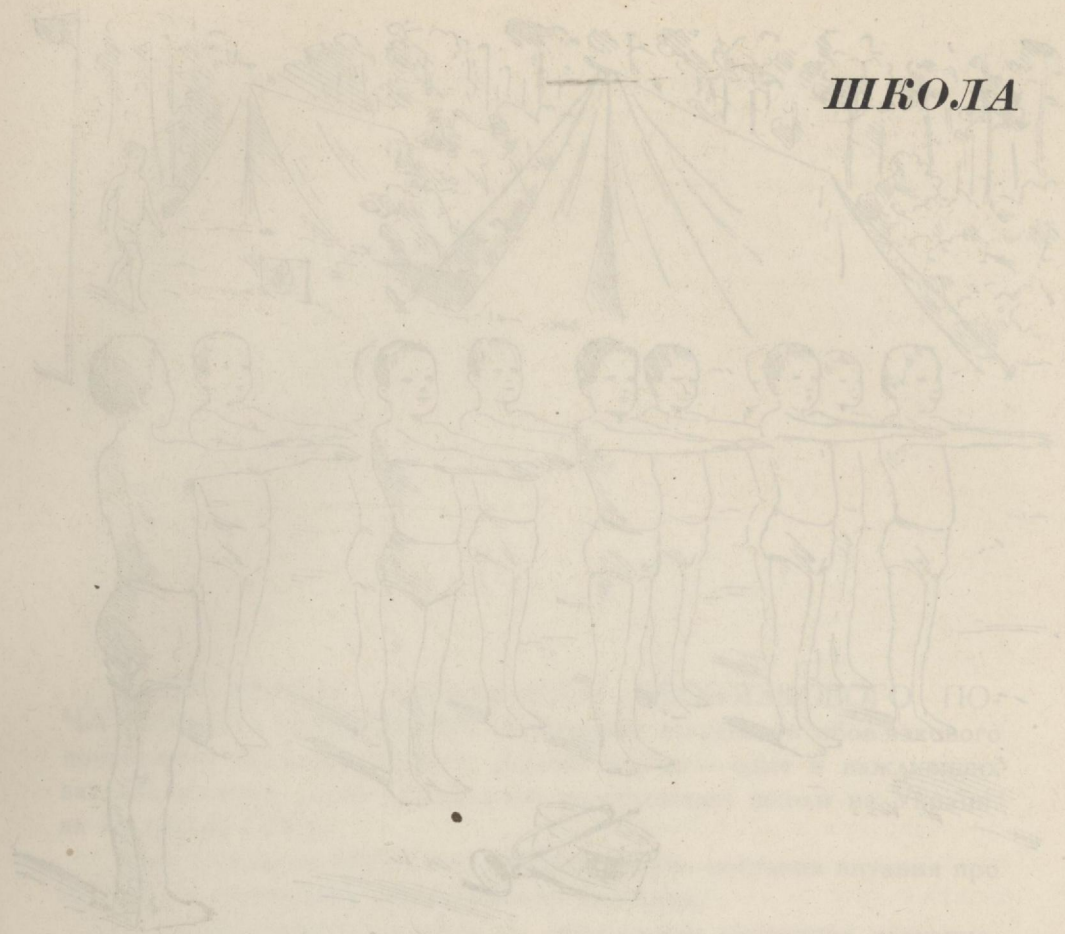
3. Підняття на новий, якісно вищий ступінь роботи театру, кіно, преси, радіо і всіх інших форм і підйом культурної роботи в масах.

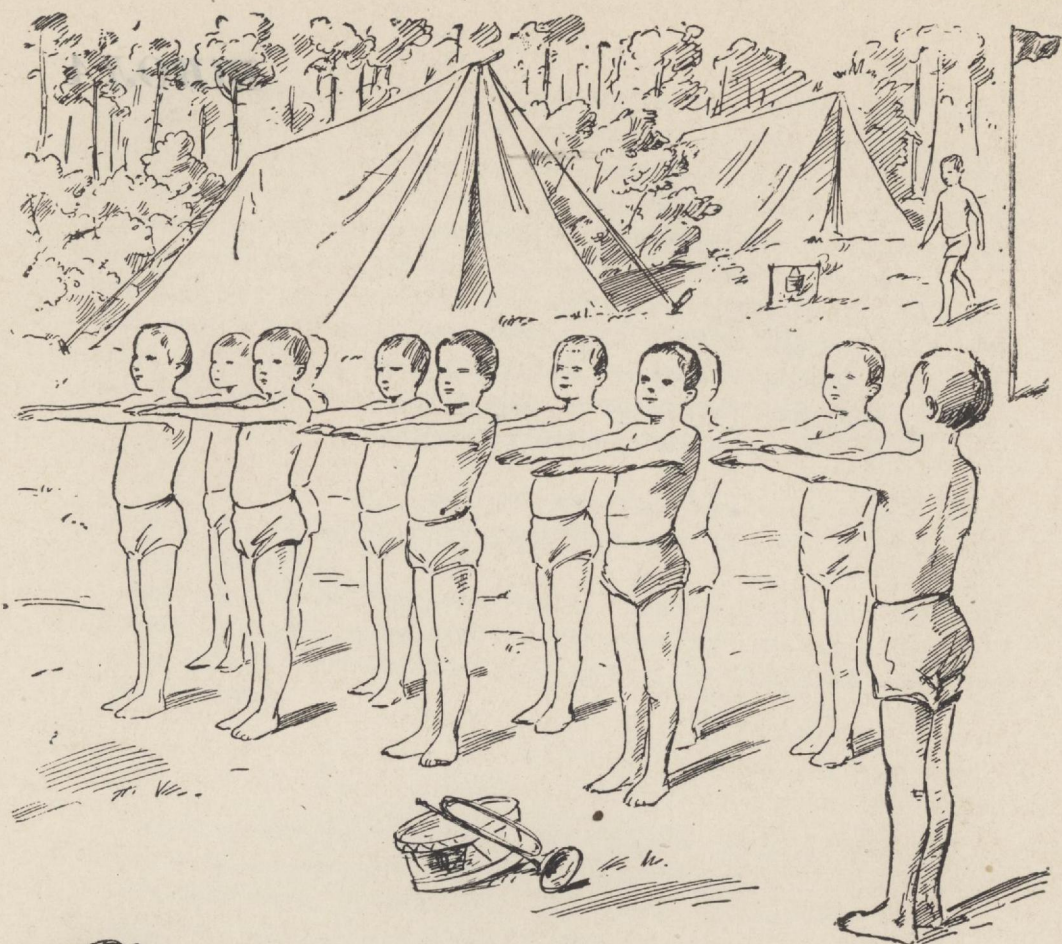
4. Скерування уваги теоретичного фронту на розкриття й викривання до кінця націоналістичної контрабанди і розгортання позитивної розробки проблем соціалістичного будівництва на Україні і популяризації вчення Леніна — Сталіна по національному питанню.

5. Розгортання роботи по культурному обслуговуванню рідною мовою національних меншостей на Україні. Це останнє завдання особливо важливе, якщо врахувати активізацію різних німецьких, польських, єврейських і інших націоналістичних організацій, які намагаються пустити коріння серед трудящих нацменшостей України».

Ці настанови тов. Постишева повинні бути програмою роботи Народного Комісаріату Освіти та всіх його органів. Під проводом ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У Народний Комісаріат Освіти буде боротися лінією культурного фронту за перетворення Української Соціалістичної Радянської Республіки в квітучу передову республіку великого СРСР — батьківщину світового пролетаріату.

ШКОЛА

ЗДІЙСНЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ОБОВ'ЯЗКОВОГО ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ. Здійснення загального обов'язкового початкового навчання дітей їх рідною мовою — одне з важливіших завдань останніх років будівництва політехнічної школи на Україні, як і в цілому СРСР.

Тов. Сталін на XVI з'їзді ВКП(б) рішуче поставив питання про здійснення загального обов'язкового навчання:

«Головне тепер — перейти на обов'язкове початкове навчання. Я кажу головне, бо такий перехід визначав би рішучий крок у справі культурної революції. А перейти до цієї справи давно пора, бо ми маємо тепер все необхідне для організації загального початкового навчання в переважній більшості районів СРСР».

За час, що минув від XII з'їзду рад України, кількість дітей у початкових і середніх школах України значно зросла, особливо в порівненні з дожовтневими даними.

Ось цифри:

Роки	Кількість учнів	В % до 1916 р.
1914 р.	1.587.090 чол.	100
1930-31 р.	3.708.095 „	233
1933-34 р.	4.376.516 „	275

Ці цифри свідчать про величезні успіхи в справі здійснення на Україні загального обов'язкового початкового навчання.

Загальна кількість початкових і середніх шкіл на Україні так само зросла: якщо в 1930-31 році їх було 21.758, то в 1933-34 навчальному році кількість шкіл дорівнює 22.053.

Поряд із здійсненням загального обов'язкового початкового чотирирічного навчання ми маємо значні успіхи в запрова-

дженні семирічного навчання, в створенні мережі нових середніх шкіл (10 років навчання).

Старе керівництво Наркомосу довгі роки відстоювало і застосовувало особливу «українську» систему освіти, протиставляючи її системі освіти в цілому Союзі РСР. Посилаючись на вигадані «особливості» України, Скрипник заперечував проти десятирічних середніх загальноосвітніх шкіл, як заперечував і проти організації університетів і т. д., відриваючи тим самим систему освіти на Україні від системи народної освіти в цілому СРСР. Всі ці націоналістичні «теорії» активно підтримувала та теоретично «обґрунтовувала» націонал-фашистська педагогічна школа Соколяньського—Залужного, захищали українські фашисти за кордоном. Недарма так зарепетували українські фашисти за кордоном, коли партія поставила рішуче питання про уніфікацію системи освіти в СРСР, коли «теорія» своєрідності української системи освіти була розтрощена і засуджена.

«Нам не зрозуміло, — писала тоді фашистська львівська «Українська школа», — чому на всіх широких просторах Радянського Союзу повинні бути всі школи зведені до єдиного знаменника».

І далі цей орган українських фашистів підносив свій голос на захист специфічної «української системи освіти». Це є ще один доказ того, в чийх інтересах робило старе націоналістичне керівництво НКО.

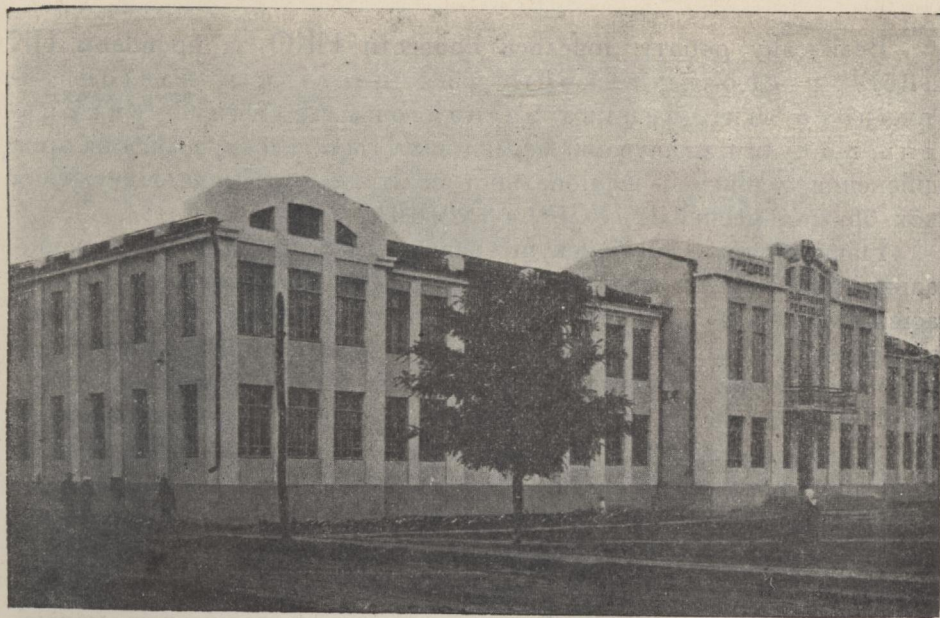
Партія з усією гостротою засудила націонал-ухильницьку теорію окремої української системи освіти, уніфікувала систему народної освіти в усьому Союзі Радянських Республік.

Розгортаючи на цій основі практичну роботу по плануванню мережі шкіл, Наркомос України досяг за останні два роки значних успіхів.

Коли на час XII з'їзду рад, в 1930 році, на Україні було лише 4.706 семирічних шкіл і не було жодної десятирічної школи, то в 1933-34 навчальному році кількість неповних середніх шкіл (семирічок) досягла вже 8.522, а повних середніх шкіл було 580. Особливо бурхливо почали зростати повні середні школи в 1934 році. Поточного навчального року — 1934-35 — повних середніх шкіл — 1.252. Цього 1934 року в 8, 9 і 10-х класах середньої школи навчається 74.581 учень.

Говорячи про мережу шкіл на Україні, треба відзначити ще один важливий момент.

Виходячи з того ж протиставлення України цілому СРСР, в 1931 р. було оголошено загальне семирічне обов'язкове навчання, оголошено передчасно, без урахування реальних можливостей, без відповідної підготовки. Дані про стан шкіл в 1929-30 навчальному році свідчать, що на той час запровадження загального початкового навчання на Україні було ще далеко не вивершене: на початку 1929-30 року лише по 7.200 обслідуваних початкових школах (з загальної кількості 17.944)

Луганськ

Нова середня школа

було відмовлено в прийомі до 1 класу 79.352 дітей, що складало коло 20% до кількості прийнятих дітей в 1-і класи по цих же школах.

Отже, для України тоді, в 1930 році, завершення початкового обов'язкового чотирирічного навчання стояло як найактуальніше завдання. Проте, тодішнє керівництво НКО замість виконання цього завдання, поставленого XVI з'їздом ВКП(б), висунуло завдання негайного запровадження обов'язкового загального семирічного навчання. Це призвело до того, що, поперше, недооцінювалася справа цілковитого завершення чотирирічного навчання, яку фактично закінчило лише нове керівництво НКО в 1933-34 навчальному році; і, подруге, мережа семирічних шкіл зростала дуже швидко, без достатнього урахування реальної бази (кваліфіковані вчителі, обладнання школи і т. д.).

Поруч з надто швидким поширенням семирічок, виходячи з тієї ж «своєрідності» України, розвиток десятирічок свідомо гальмувався, чим утворювався постійний розрив між середньою та вищою освітою. Наслідки цього сильно відчуються також при наборі до вишів (10-х класів в 1933-34 р. не було зовсім, а до одних тільки педагогічних навчальних закладів треба було набрати на 1934-35 р. — 16.600 чол.).

Зміцнення неповних середніх шкіл (обладнанням, навчальними приладдями, кабінетами, підготовленими кадрами) є тепер важливішим завданням органів освіти і місцевих органів влади взагалі.

Величезну роботу довелось провести НКО за проводом ЦК КП(б)У в справі викорінення наслідків націоналістичного шкідництва та націоналістичних викривлень, що були в плануванні мережі шкіл і що скеровувались на зрив здійснення ленінської національної політики партії, на відчуження двох братніх республік, УСРР і РСФРР.

Наша партія дала блискучі зразки здійснення ленінської національної політики в питанні про школи на Україні, — особливо за тих часів, коли на чолі ЦК КП(б)У стояв тов. Каганович. Більшовицька українізація школи йшла поруч із повним забезпеченням дітей трудящих національних меншостей навчанням їх рідною мовою.

Проте, років 1930—32, шкідникам націоналістам та націонал-ухильникам разом з Скрипником вдалося застосувати досить широко примусову українізацію дітей національних меншостей, насамперед — дітей росіян. Для обґрунтування примусової українізації Скрипником була висунута навіть ціла теорія «мішаної говірки».

Отже, після 1928-29 року починається різке скорочення питомої ваги кількості дітей, що навчаються російською мовою. В ряді міст (Херсон, Макіївка) всі російські школи і класи протягом цих років перевели на українську мову викладання. Переведені були на українську мову викладання майже всі школи в таких районах Чернігівщини, як Н.-Сіверський, Семенівський, Середино-Будський райони, з переважно російським населенням. В Миколаєві і в Кам'янському діти росіян були забезпечені навчанням рідною мовою лише на 20%. У великих містах (Харків, Київ, Одеса) забезпечення дітей росіян навчанням рідною мовою було доведено до 35—38%.

НКО під проводом ЦК КП(б)У провів протягом 1933 та 1934 рр. велику роботу по виправленню наслідків цього націоналістичного шкідництва, що мало місце в ряді районів та міст. В 1933-34 навчальному році кількість дітей, що навчались мовою російською, вже дорівнювалась 10% загальної кількості всіх учнів по школах України. Абсолютна кількість становила 436.700 дітей проти 297.000 дітей року 1932-33.

Водночас з виправленням націоналістичних перекручень забезпечено повнотою навчання дітей українців їх рідною мовою: в 1933-34 році в школах України українською мовою навчалося 3.702.800 учнів, що становило 84,3% до загальної кількості учнів у школах.

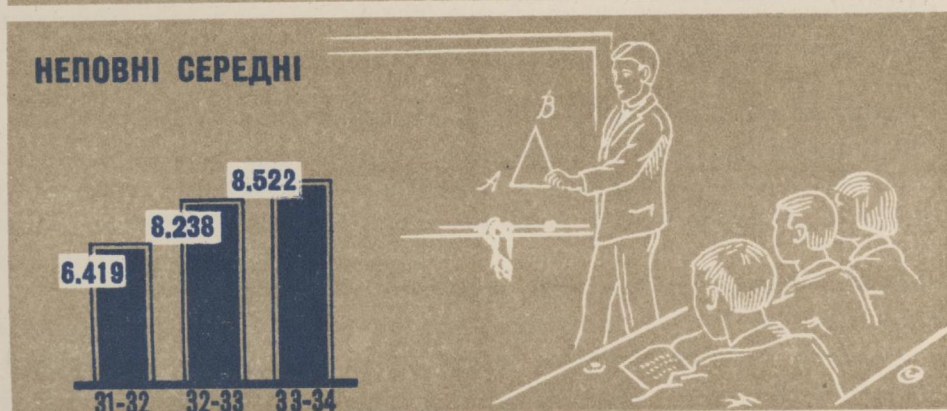
Наслідком примусової українізації ми мали різке зменшення процента дітей, що навчались російською мовою. Це яскраво показують такі цифри:

	1928—29 рр.	1930—31 рр.	1932—33 рр.
Українською мовою . . .	81,9%	87,4%	88,1%
Російською мовою . . .	11,6%	6,9%	6,6%

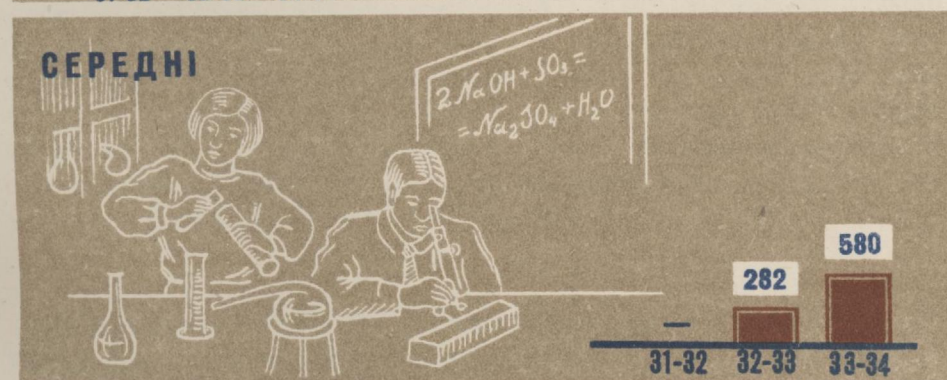
ПОЧАТКОВІ ШКОЛИ

НЕПОВНІ СЕРЕДНІ

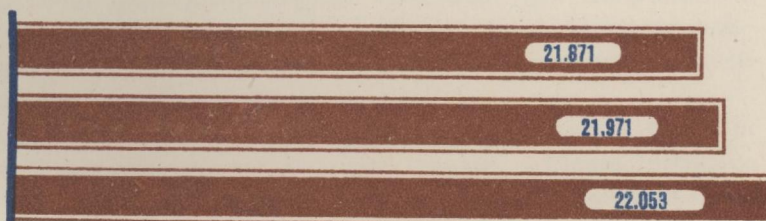
СЕРЕДНІ

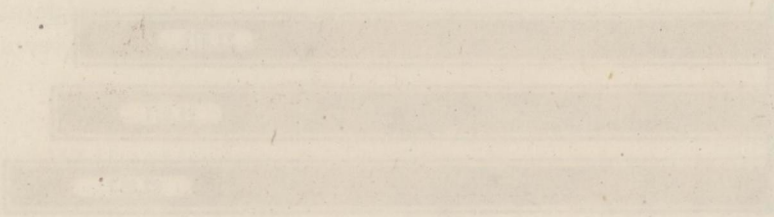
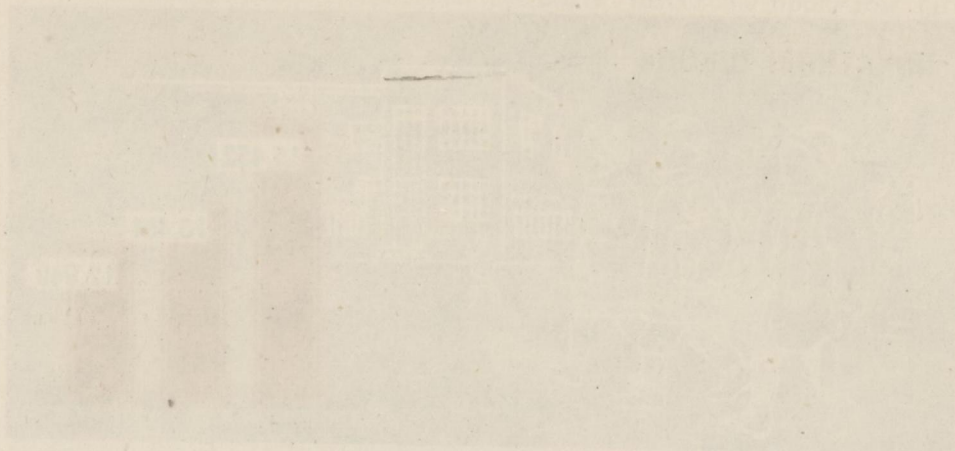
1931 - 32 рік

1932 - 33 рік

1933 - 34 рік

МЕРЕЖА ШКІЛ УСРР

100-100
100-100
100-100

Націоналістичні перекручення мали місце не лише в школах українських, але і в школах єврейських, польських. Разом з українськими націоналістами працювали над зривом ленінської національної політики і націоналісти єврейські, польські, німецькі.

Виявлено було цілий ряд фактів примусового навчання дітей в школах з єврейською мовою викладання, євреїв по національності, хоч їхня рідна мова була і не єврейська. В ряді німецьких шкіл навчалася значна частина дітей, рідна мова яких була інша — українська, російська і ін.

Перевіркою польських шкіл в Київській та Вінницькій областях, проведеною в 1934 році, виявлено, що в частині польських шкіл навчаються діти, рідна мова яких є українська. Вчительський склад значної частини цих шкіл був засмічений націоналістами та шпигунами. Успішність дітей в цих школах була занадто мала, бо навіть в старших класах під час уроків учителі примушені були перекладати свої розмови і статті з польських книжок на українську мову, щоб діти зрозуміли їх.

В наслідок широкої масової роботи серед населення та виявленої волі батьків переведено на українську мову викладання такі штучно полонізовані школи. Водночас проведено роботу по зміцненню кадрами та підручниками тих шкіл, в яких навчаються рідною мовою діти трудящих поляків.

Таким чином, в наслідок рішучого викорінення націоналістичних перекручень, Наркомос забезпечив повне обслуговування дітей національних меншостей навчанням рідною мовою, зокрема — рішуче збільшив кількість старших класів, що працюють мовами нацменшостей. Так, наприклад, якщо охоплення дітей 8—10-ми класами в 1933-34 навчальному році проти року 1932-33 в середньому зросло до 265%, то охоплення дітей російськими 8—10-ми класами зросло на 510%, німецькими — на 1.080%, іншими мовами — на 560%. Це свідчить про рішуче підтягування навчання мовами нацмен в старших класах. Підручниками учні нацменівських шкіл забезпечені в усіх класах за нормою 1:1.

УЧИТЕЛЬСЬКІ КАДРИ. Найперше завдання Наркомосу полягало в тому, щоб провести рішучу очистку вчительських кадрів від класово-ворожих елементів, від націоналістів, петлюрівців, бандитів.

Націоналістичні контрреволюційні елементи, що попролазили були до шкіл українських, польських, німецьких, намагалися використати школу для своєї контрреволюційної роботи, виховувати дітей в дусі націоналізму, в антирадянському дусі.

В Любашівському районі, наприклад, вчитель Баландюк, син розкуркуленого, вивісив у школі таке гасло: «Наше сільське господарство від великого товарового дійшло до розтрощеного дрібного».

В Золотоніському районі в селі Домантово, вчителька Сотник, дочка куркуля, навчала дітей, що «на Україні найвища влада — Центральна рада», навчала дітей писати власні імена з великої літери на таких прикладах: «В кутку стоїть ікона діви Марії та Ісуса Христа».

В Макіївському районі один з учителів влаштував виставку рекомендованої літератури, виставивши твори українських націоналістів-шкідників, Пилипенка і ін.

В Миколаєві в навчальному нацменівському комбінаті зав. польської школи Гудзь разом з зав. німецької школи Ашенбреном і ксьондзом Зусько провадили в школі антирадянську роботу — організовували релігійні гуртки, залучали учнів до «хрестового походу» проти радвлади і т. ін.

В наслідок проведеної роботи знято з роботи по всіх областях України понад 4.000 чол. класово-ворожих елементів, що проникли до школи.

По Харківській області лише по 24 районах звільнено 700 чол. По 36 районах Вінничини знято 664 чол.

Особливо уважно перевірені були школи польські та німецькі в зв'язку з викриттям діяльності фашистських організацій на Україні. Велика засміченість шкіл антирадянськими елементами виявлена була в прикордонній смузі.

Проведена очистка значно зміцнила вчительські кадри школи.

Артемівськ

Будинок зразкової школи

Чернігівська область

Відкриття нової школи

Алеж виявлення класово-ворожих елементів серед учительства і очистку від них учительських лав ще досі не закінчено. В цьому напрямку потрібна й надалі напружена робота, далі заострення більшовицької пильності.

Порівняно з 1929-30 роком учительські кадри і кількісно і якісно, безперечно, зросли, поліпшились. В 1930 році на Україні було 79.000 учителів, з них 59.000 вчителів початкової школи (74,5%) і 20.000 учителів-предметників, викладачів старших класів (25,5%).

Року 1933-34 учителів уже 131.395 чол.¹ Значно зросла кількість викладачів-предметників — 45.637 чол. (близько 35%). Процент учителів початкової школи в усій масі вчителів помітно зменшився (до 65% — 85.758 чол.). Ці зрушення, безперечно, значно змінюють обличчя вчительських кадрів, рівень їх культури підноситься.

Зросла кількість комуністів і комсомольців учителів. Коли в 1930 році комуністів-учителів було 2.700 чол., то в 1933-34 на-

¹ В цю кількість вчителів не входять шкільні інструктори.

вчальному році комуністів-вчителів уже 4.625 чол. Ще більше зростання кількості комсомольців-учителів: їх в 1933-34 навчальному році по школах України було 30.922 чол. проти 5.200 чол. в 1930 році. Процент комсомольців і комуністів серед учителів початкової школи близько 30% (проти 9% року 1930), а серед учителів-предметників — 25% (проти 17% року 1930).

Учительські маси беруть активну участь в громадсько-політичному житті колгоспів, заводів; ідейно-політичний рівень учительства непинно зростає, переважна частина вчительства після розгрому націоналістичного ухилу Скрипника активно допомагала партії в очищенні вчительських лав від класово-ворожих націоналістичних елементів, що особливо яскраво показали вчительські конференції 1933 та 1934 рр.

Основна маса учителів віддано і чесно працює над справою, яку доручили їм радянська влада та комуністична партія, вчительські маси дедалі щільніше і щільніше згуртовуються навколо комуністичної партії.

Ми маємо безліч прекрасних зразків найактивнішої, відданої роботи вчителів на найвідповідальніших ділянках соціалістичного будівництва на селі і в місті.

Ось тов. Кравченко, що працює в Хугинівській школі на Чернігівщині. Він керує школою колгоспного активу, організував робселькорів, налагодив видання щоденних газет по кутках, бере активну участь в усіх господарсько-політичних кампаніях — хлібоздача, сімба та ін. З його активною допомогою колгосп «Нове життя» став першовим колгоспом у селі.

Вчителька Буриченко Н. І. — Макіївського району, систематично працює в робітничому клубі як член правління, організувала освітян на культурне обслуговування шахтарів, провела активну роботу на селі під час засівної кампанії, головно серед жінок, подає високі зразки у навчальній роботі.

Чимало учителів своєю відданою роботою викликали шалену ненависть класових ворогів.

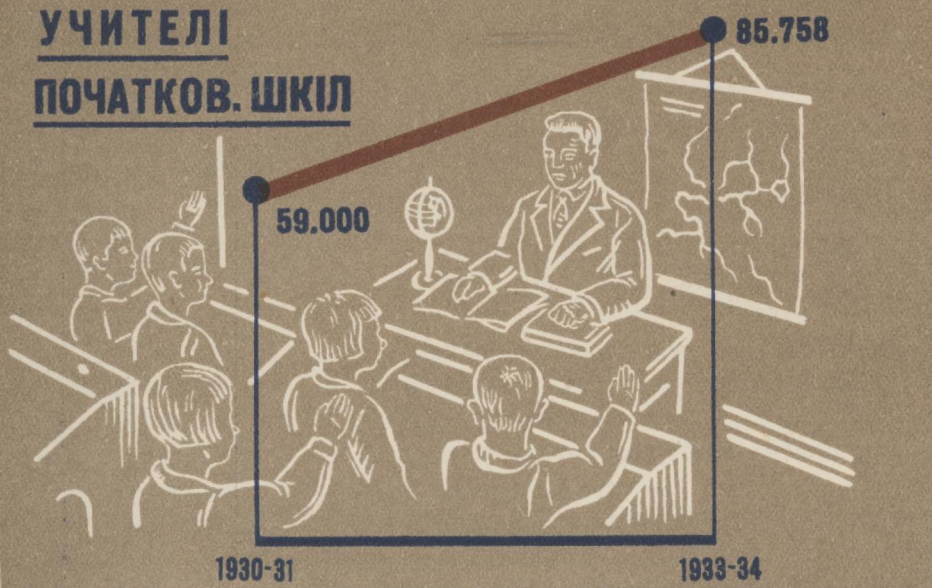
У Троянівському районі під час хлібозаготівель куркулі стріляли в учителя активіста Шевченка. В Сновському районі під час засідання шкільної ради пострілом через вікно забито вчительку Лопас і поранено вчителя Рубенка.

В Дніпропетровському районі пострілом з обрізу вбито під час зборів учительку-комсомолку Ковалевську. В Бузькому районі куркулі побили вчителя, перебивши йому руку.

Всі ці факти говорять про величезну активність учительської маси в боротьбі проти куркуля, за зміцнення колгоспів, за виконання завдань партії та уряду.

Загальноосвітня та педагогічна кваліфікація вчителів нашої школи ще не відповідає величезним завданням школи в країні Рад.

УЧИТЕЛІ ПОЧАТКОВ. ШКІЛ

УЧИТЕЛІ ПРЕДМЕТН.

РАЗОМ

1930 - 31

79.000

1933 - 34

131.395

ВЧИТЕЛІ ПОЧАТКОВОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ УСРР
БЕЗ ІНСТРУКТОРІВ

В зв'язку з величезним зростанням мережі шкіл до школи за останні роки влилась значна кількість нового, молодого вчительства. Ось цифри про педстаж учителів (дані за 1933-34 навчальний рік).

	Стаж до 3 років	Стаж від 9—10 років	Стаж вище за 10 років	Не з'ясовано
Школи міста .	25,7 ⁰ / ₀	31,2 ⁰ / ₀	42,6 ⁰ / ₀	0,5 ⁰ / ₀
Школи села . .	52,6 ⁰ / ₀	27,1 ⁰ / ₀	19,5 ⁰ / ₀	0,8 ⁰ / ₀
Пересічно . . .	46,9 ⁰ / ₀	28 ⁰ / ₀	24,4 ⁰ / ₀	0,7 ⁰ / ₀

Ці цифри показують, що майже половина вчителів початкової і середньої школи України — молоді вчителі, що мають незначний педагогічний досвід (до 3 років), особливо в школах села.

Освіта та кваліфікація маси вчительства ще й досі цілком незадовільна, хоч за останній рік і є деякі поліпшення.

Ось деякі дані 1933-34 року про освіту вчителів за 20.756 шкіл.

З 82.017 учителів-груповодів близько 5.000 чол. не мають семирічної освіти, 25.240 мають лише неповну середню освіту (семирічну), пройшли короткотермінові педагогічні курси. Отже, разом 36,8% учителів не мають середньої освіти. В міських школах цей процент зменшується до 13,6%, збільшуючись, проте, на селі до 42% всього складу вчителів початкової школи. Отже ці цифри показують, що понад третина вчителів початкової школи недостатньо кваліфіковані і потребують наполегливої роботи над піднесенням їхньої кваліфікації.

На якість складу учителів значною мірою вплинула та неправильна політика форсування розвитку семирічок, що провадилась Скрипником і в наслідок якої більш-менш підготовлених учителів молодших класів систематично перекидали до старших класів без будьякої фахової підготовки їх, а на їхнє місце вливались все нові і нові некваліфіковані учителі з короткотермінових курсів. В наслідок — погіршення якості складу і в молодших і в старших класах.

За даними про 44.500 чол. учителів-предметників, що викладають в 5—10-х класах неповних середніх і середніх шкіл, осіб з вищою педагогічною та вищою загальною освітою маємо лише 36,4%. На селі цей процент зменшується до 29, збільшуючись в місті до 52,5%. Решта вчителів має лише середню освіту, а деяка частина — навіть вищу освіту (2.180 чол.—5% — переважно інструктори шкільних майстерень).

Такий склад вчительства вимагає від Наркомосу широких заходів до підвищення кваліфікації вчителів, до підвищення їхнього загальноосвітнього та фахового озброєння. На подання Наркомосу Раднарком УСРР 2 квітня 1934 року схвалив постанову, що зобов'язує всіх учителів, які не мають належної освіти (середньої педагогічної — для початкової школи, вищої педагогічної — для

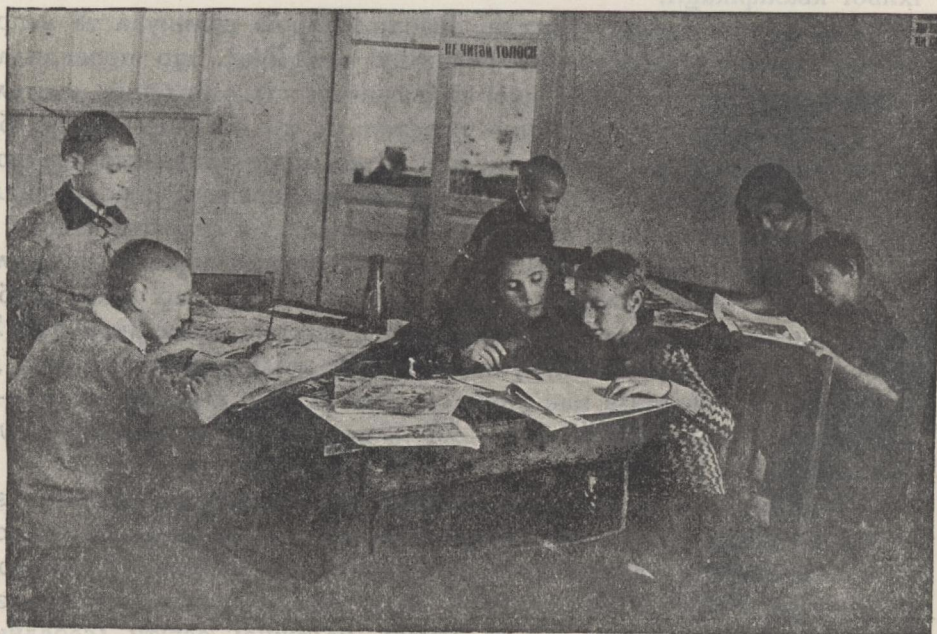
середньої школи), набути цю освіту без відриву від роботи в школі— до 1 вересня 1937 року. Ті вчителі, що не мають навіть семирічної освіти, зобов'язані протягом 2-х років її набути і, починаючи з 1936 року, підвищувати свою кваліфікацію, до рівня педтехнікуму.

Учителям, які підвищують свою кваліфікацію, уряд установив ряд пільг. Навчання їх провадиться безплатно. Тим учителям, які складають іспити за середню або педагогічну школу, зараховується додатковий стаж педагогічної роботи: тим, що складають за семирічку — $1\frac{1}{2}$ роки, за технікум — $2\frac{1}{2}$ роки і за педінститут — $3\frac{1}{2}$ роки. Учителі, що підвищують свою кваліфікацію, звільняються від усякої позанавчальної роботи в 4 вечори на місяць, крім вихідних днів.

Крім того, в 1934-35 навчальному році зараховано на останній курс стаціонарних педагогічних навчальних закладів, в межах затверджених контингентів прийому — до 2% учителів з числа тих, що найбільш успішно навчаються без відриву від виробництва, із збереженням для них утримання за місцем їхньої роботи, а для їхніх родин — всіх прав родин учителів.

Місцеві органи народосвіти для обслуговування учителів, які підвищують кваліфікацію, організовують спеціальні пересувні бібліотеки, а також утворюються фонди при бібліотеках стаціонарних.

Щоб допомогти вчителям здійснити цю постанову, Наркомос вже цього року поширив охоплення учителів заочним навчанням та вечірньою педагогічною освітою.

Харків, Читачівська станція

Бібліотечний актив за роботою

Київ, 79 школа

Урок з математики

Поряд із цим літо 1934 року було використане для здійснення широких заходів по перепідготовці вчителів. За неповними ще даними влітку цього року курсами було охоплено 2.800 учителів без семирічної освіти; 5.500 учителів, що не мають середньої освіти; 1.400 учителів початкової школи, що мають середню освіту. Отже разом — 9.700 учителів початкової школи.

Курсами було охоплено також понад 4.000 учителів середньої школи: 2.600 чол., які не мають вищої педагогічної освіти; 110 учителів з вищою освітою дістали спеціальну перепідготовку з свого фаху; нарешті, 1.366 учителів були охоплені спеціальними курсами істориків і географів при державних університетах. На цих курсах навчались найкращі викладачі географії та історії, що тепер виконують обов'язки громадських інструкторів цих предметів.

Всі ці заходи є лише початок широкої систематичної допомоги вчителям в підвищенні їхньої кваліфікації.

Особливого значення тепер набирають завідувачі та директори шкіл, роль яких у зміцненні та піднесенні роботи школи виключно відповідальна. РНК СРСР та ЦК ВКП(б) в своїй ухвалі

«Про структуру початкової і середньої школи в СРСР» встановили чіткі вимоги, яким має відповідати керівний склад шкіл; успішне закінчення педагогічного технікуму та 3-річний стаж педагогічної роботи для завідувачів початкових шкіл; успішне закінчення педагогічного вишу та 3-річний стаж педагогічної роботи — для директорів неповних середніх і середніх шкіл.

Дані за склад завідувачів і директорів шкіл в 1933-34 навчальному році свідчать про потребу рішучого зміцнення його.

З 11.000 завідувачів сільських початкових шкіл вищу та середню освіту мають лише 75,5%. Тільки чверть усіх завідувачів має вищу освіту; 40% — мають педагогічний стаж менший від 3 років.

В початкових школах міст і міських селищ стан кращий: кількість завідувачів, що мають вищу та середню освіту, досягає 89%; педагогічний стаж менший за 3 роки мають лише 19% завідувачів.

Партійний прошарок серед завідувачів початкових шкіл становить 3,7% на селі; 4,8% — в місті. Комсомольський прошарок — 30% на селі, 11% — в місті.

Склад директорів неповних середніх шкіл на селі характеризується такими даними (відомості за 6.400 чол.): вищу педагогічну освіту мають лише 25,6% директорів; середню — 69,4%; нижчу — 5%. Партійний прошарок становить 21%, комсомольський — 20%. Педагогічний стаж менший 3 років мають 25,8%, себто більше чверті всього складу.

Міські неповні середні школи укомплектовані кращим складом директорів, проте все ж незадовільним. Вищу освіту мають лише 42% директорів; партійців — 35%, комсомольців — 13,5%; педстаж понад 3 роки — 82,6%.

Директори повних середніх шкіл сільських районів: вищу педагогічну освіту мають 57,7%; комуністів — 41,4%; комсомольців — 10%. Педагогічний стаж понад 3 роки — 76,7%.

В міських повних середніх школах вищу педагогічну освіту мають лише 50% директорів, стаж понад 3 роки — 84%. Членів та кандидатів партії — 61%, комсомольців — 6,2%.

Наркомосвіти розгорнув перегляд і затвердження нового складу завідувачів і директорів шкіл, маючи на увазі зміцнити його та закріпити кращу його частину за школою на довгий час. Намічено провести ряд заходів, щоб підвищити кваліфікацію директорів і завідувачів шкіл.

В справі поліпшення матеріальних та побутових умов учителів Україна має за останні роки безперечні зрушення.

Насамперед, значно зросла заробітна плата вчителів. Якщо пересічна ставка за 20 робочих годин на шестиденний тиждень по молодших класах становила року 1930-31 всього 70 крб. на селі і 76 крб. в місті, то тепер вона становить і в місті і на селі 100 крб. Зростання на 40—45%. Так само по старших класах: пересічна ставка за 15 роб. годин на тиждень в 1930-31 році становила на

селі 99 крб., в місті 105 крб. Тепер вона становить в місті і на селі — 130 крб. Зростання на 30%.

Перетарифікація вчителів, проведена в 1933 році за якісними показниками роботи, дала підвищення розряду 21% вчителів.

Раднарком УСРР видав постанову про поширення трирічних надвишок учителям міських шкіл і старших класів середньої школи за вислугу років, а також встановив додаткову надбавку до зарплати за безперервну роботу в одній і тій же школі.

Наркомос рішуче бореться проти заборгованості учителям зарплати. Ця заборгованість, що становила в лютому, березні 34 року в деяких районах 120—130% місячного фонду зарплати, тепер значно зменшилась, після здійснення ряду рішучих заходів (притягнуто до відповідальності понад 150 чол.). Уряд видав цільову дотацію дефіцитним районам (наприкінці січня — 15.000.000 крб., в травні і в червні — 37.000.000 крб.).

Квартирами вчителі села більш-менш задоволені. Приблизно 90% учителів одержують квартири від сільрад натурою і лише 10% примушені наймати приміщення. Досі був розрив між фактичними витратами на квартплату та на комунальні послуги і сумами, що їх сільські учителі одержують на це. Тепер за постановою РНК УСРР учителям оплачують фактичні витрати за квартиру.

Гірша справа з обладнанням квартир учителів села. Часто в квартирах цих немає потрібних меблів, речей культурного вжитку, не мають вони культурного вигляду. Наркомос поставив питання про створення при обласних базах торговельних організацій спеціальних столів попередніх замовлень для сільських учителів, де вони могли б придбати для себе добре ліжко, добру шафу, радіоприймач, патефон — все те, що вчителів в умовах села часто дуже тяжко придбати.

Щоб поліпшити матеріально-побутовий стан учительства, з 1933 року розгорнуто індивідуальне і колективне городництво. Не зважаючи на ще не зовсім досконалу організацію цієї справи, в ряді районів є вже певні досягнення. Так, за відомостями 6 районів Чернігівської області, учителі мають під городами 620 га землі, мають 150 корів в індивідуальному користуванні, мають до 100 свиней. По 27 районах Дніпропетровської області відведено під учительські городи 1.640 га землі, дано учителям 392 корови, 463 свині. Особливо яскраві цифри по Донецькій області: лише по 19 районах під городами учителів 1.790 га землі, є 120 корів, 2.659 свиней.

Ряд райвиконкомів — Козятинський, Копайгородський, Білоцерківський і ін. — наприкінці навчального року преміювали кращих учителів телятами та поросятами.

На придбання корів та свиней учителям в цьому році виділено 2,5 млн. крб., при чому 30% цієї суми видається в допомогу для індивідуального придбання, решта — на придбання худоби для колективного користування.

Постачання вчителям в цьому році безперечно поліпшилось. В першу чергу — коштом додатково виділених райвиконкомом, сільрадами місцевих фондів. Постановою Раднаркому УСРР від 19 травня 1934 року встановлені норми додаткового постачання вчителям села з місцевих фондів.

Треба відзначити, що багато шкіл з допомогою громадськості змогли створити найкращі побутові умови для роботи своїх вчителів. Досить навести приклад однієї з рядових шкіл Одеської області — Роздільнянської середньої школи (директор тов. Плаксун). Влітку 1934 р. тов. Плаксун включила в план підготовки до навчального року ремонт квартир для вчителів. На цю справу вона зуміла одержати з бюджетних коштів 1.500 крб. Шеф школи додав до цієї суми ще 3.500 крб. До повернення вчителів з відпустки квартири їхні вже були відремонтовані.

Учителі забезпечені обідами з шкільної їдальні.

Організуючи їдальню, директор школи все точно врахував. 180 центнерів картоплі, зібраних з пришкільної ділянки, вистачило

Київ, 71 школа

Урок з географії

Київ, 84 школа

Урок з фізики

на гарячі сніданки учням і на обіди учителям. В Райспоживспілці одержали 80 кг крупи і 400 кг борошна. Моркву, буряк та інші овочі одержали з пришкольного господарства. Решту постачає колгоспний ринок.

Тов. Плаксун та голова місцевому т. Цуцурон особливу увагу приділяють створенню свого допоміжного господарства. Для цього з коштів соцстраху Одеський облкомітет спілки Робос виділив 7.000 крб. На ці кошти з допомогою політвідділу Роздільнянської МТС школа придбала в колгоспах, що вона їх обслуговує, 2 корови та 2 корови — у сусідньому Зельцьському районі. З 2-го вересня через день кожний учитель одержує за 30 коп. літр молока.

Крім того школа закупила в колгоспах 5 свиней. Школа також допомогла деяким учителям і всім 9 техробітникам придбати по поросяті.

Число таких шкіл дедалі більшає. Значну роль в підвищенні матеріального добробуту учителя відіграв всесоюзний конкурс-змагання рад на кращу підготовку до нового навчального року.

Не зважаючи на ряд великих хиб у справі поліпшення матеріально-побутових умов учительства, тепер учительство живе краще, ніж минулих років, проте дуже гостро стоїть питання про культурне обслуговування вчительства, зокрема сільського.

МАТЕРІАЛЬНА БАЗА ШКОЛИ ТА НАВЧАЛЬНЕ ОБЛАДНАННЯ. Поряд із широким розгортанням загального обов'язкового навчання на Україні за останні роки зростали і витрати на школу.

Якщо в 1930 році було витрачено на школу з місцевого бюджету 116 млн. крб., то в 1933 р.—352,9 млн. крб. і, нарешті, в 1934 р. за планом—390,4 млн. крб., себто зростання на 336% проти 1930 року.

Разом з цим невпинно зростає пересічний розмір витрат на одного учня.

	1930 р.	1933 р.	1934 р.
На 1 учня 1—4-х класів . . .	26,3	41,8	48,6
„ „ „ 5—7-х „ . . .	80,0	121,8	132,1

Це свідчить про збільшення витрат на матеріальне та навчальне обладнання школи, про великі суми, вкладувані в справу піднесення якості роботи школи.

Ми навели лише цифри витрат з місцевого бюджету. Проте, за ці роки витрачено величезні суми, відпущені на шкільну справу шефськими та громадськими організаціями. Особливо зросла активність громадськості за останні 2 роки.

Ось окремі приклади, що показують активність шефських організацій в справі готування до 1934-35 навчального року:

Завод «Більшовик» (Київ)—шеф 71-ої київської школи—видав школі матеріалів для ремонту на 8.000 крб., виділив 20 бригад робітників для ремонту школи, своїм власним коштом відремонтував їдальню, всі шкільні меблі, радіофікував школу.

Завод Червонопрапорний (Київ)—шеф 75, 77 та 84-ої київських шкіл—видав на ремонт майстерень та кабінетів 27.000 крб., на ремонт шкільних меблів—8.000 крб., закупив обладнання для фізичних кабінетів на 10.000 крб.

Харківський тракторний завод цього року поклав 120.000 крб. на цілковите переобладнання та механізацію шкільних майстерень, 25.000 крб. на ремонт школи, видав для учнів безплатно 1.600 пар галосів і 400 пар чобіт.

Одеський завод ім. Жовтневої революції вклав у ремонт підшефної 21-ої школи 25.000 крб. і відремонтував всі шкільні меблі.

В Чернігівській області завод «Ударник» до нового навчального року придбав для школи фізичний та хемічний кабінети на суму 8.000 крб., придбав токарний верстат.